DE MODERNE STAAT

EEN BUNDEL ARGUMENTEN IN DEN STRIJD TEGEN HET PARLEMENTARISME. --

DOOR

PETER KROPOTKINE.

BUREAU VAN UITGAVE: --
G. RIJNDERS -- AMSTERDAM

DE MODERNE STAAT

EEN BUNDEL ARGUMENTEN IN DEN STRIJD TEGEN HET PARLEMENTARISME. --

DOOR

PETER KROPOTKINE.

BUREAU VAN UITGAVE: --
G. RIJNDERS -- AMSTERDAM

Electrische Drukkerij „DE HOOP". — SANTPOORT.

VOORWOORD.

Elk boek van Kropotkine is een aanwinst en het schijnt dat naarmate de schrijver klimt in jaren, zijn geest wint in klaarheid en duidelijkheid,

Zijn laatste boek: „La science moderne et l'Anarchie" omvat in 400 bladzijden de volledige som van historische en filosofische kennis van heden bezien uit anarchistisch standpunt.

Het geheele boek is de moeite waard, maar het nieuwe hoofdstuk over den Modernen Staat, een vervolg en voortzetting eigenlijk van de bekende brochure, ook in het Hollandsch vertaald: „De Staat en zijn geschiedkundige rol" is een juweeltje. Hier zien wij het raderwerk van den Staat, dat zelfs door vele anarchisten nog maar gebrekkig wordt gekend. Daarom zal de lezing veel bijdragen tot verheldering der gedachten wat toch de hoofdzaak moet wezen van elk geschrift.

Gewapend met het boekje van Delaisi: „De demokratie en de Financiers," de werkelijke meesters der wereld en deze brochure over den Staat is elkeen onoverwinnelijk in den reuzenstrijd. dien wij anarchisten hebben te voeren tegen een geheele wereld. Men zorge dus dat zij zooveel mogelijk in handen komt van vele menschen. Men beschouwe het als een geschenk van onzen ouden maar onvermoeiden kameraad Kropotkine bij gelegenheid van zijn 70sten verjaardag.

Ik ben het eens met hem die schreef: dit boek is een einddoel, hij heeft alles gezegd en na het gelezen te hebben blijft er niets te zeggen over.

Misschien is dit wat overdreven maar de kern van deze opmerking is waar.

Dus aan den arbeid om het boekje onder de menschen te brengen. Dit is de beste dank en hulde aan den schrijver.

F. DOMELA NIEUWENHUIS.

I.

Het wezenlijk beginsel der moderne maatschappijen.

Wat van belang mag heeten dat is het onderzoek naar de verschillende karaktertrekken van de maatschappij en van den modernen Staat, om te bepalen waar wij heengaan, wat heden is verkregen en wat wij hopen te veroveren voor de toekomst.

De hedendaagsche maatschappij toch is niet het resultaat van eenig beginsel, dat zich logisch ontwikkeld heeft om toegepast te worden voor de duizenderleï behoeften des levens. Evenals elk levend organisme vertegenwoordigt het integendeel een zeer samengesteld resultaat van duizenderlei strijden en kompromissen, van overblijfsels uit het verleden en aspiraties naar een betere toekomst. De theokratische geest van de hooge oudheid, de slavernij, het imperialisme, de lijfeigenschap, de gemeente in de middeneeuwen, de oude vooroordeelen en de moderne geest — alles vindt zich in meerdere of mindere mate daarin vertegenwoordigd met al zijn schakeeringen en in de mildste vormen die men zich kan verbeelden. Schaduwen van het verleden en silhouetten voor de toekomst, gewoonten en opvattingen die dateeren uit het steentijdperk het uitstrekken naar een toekomst die zich ter nauwernood afteekent aan den horizont.

Echter, wanneer wij den grooten strijd, de groote volksrevoluties gadeslaan die in Europa plaats vonden sinds de XIIe eeuw, zien wij toch een beginsel dat daarin is neergelegd! Al de opstanden leidden naar de afschaffing van het geen was blijven leven uit de oude slavernij in zijn verzachten vorm — de lijfeigenschap. Allen hadden de vrijmaking ten doel van den *gedwongen arbeid*, die hun bij de wet was opgelegd ten voordeele van deze of gene meesters, hetzij het waren

dorpelingen hetzij stadsbewoners hetzij beiden tezamen. Den mensch het recht toe te kennen over zijn persoon en te werken wat hij wil en zooveel als hij wll zonder dat iemand het recht heeft dwang op te leggen, anders gezegd: de vrijmaking van den persoon van boer en handwerksman — ziedaar het doel van alle volksontwikkelingen: van de groote gemeenten in de XIIe eeuw, van de boerenoorlogen in de XVe en XVIe eeuw in Boheme, Duitschland en Nederland, van de revoluties in 1381 en 1648 in Engeland en eindelijk van de groote Fransche revolutie.

Het is waar dat dit doel slechts gedeeltelijk bereikt is. Naarmate het individu zich vrijmaakte en zijn individueele vrijheid veroverde, werden hem nieuwe ekonomische voorwaarden opgelegd om zijn vrijheid te verlammen, om nieuwe ketenen te smeden, om hem terug te brengen onder het juk door bedreiging en honger. Wij hebben er een voorbeeld van gezien in onzen tijd, toen de Russische lijfeigenen, in 1861 vrijgemaakt, zich den herkoop van het land dat zij sints eeuwen bebouwden, zagen opgelegd, wat hen bracht tot ellende en ondergang, zoozeer dat hun slaafsche toestand opnieuw werd hersteld. Wat in onze dagen plaats vond in Rusland, werd vroeger ook zoo gedaan op de eene of andere wijze in westelijk Europa. Was de fysieke dwang verdwenen, nieuwe vormen van dwang werden gevestigd. Was de persoonlijke lijfeigenschap afgeschaft, de slaafschheid herleefde in een nieuwen vorm — den ekonomischen.

En toch ondanks dit alles is het heerschende beginsel der moderne maatschappij en dat der individueele vrijheid, in theorie althans geproklameerd voor elkeen. Wettelijk is de arbeid voor niemand verplicht. Er bestaat geen kaste meer van slaven, gedwongen om voor hun meesters te werken en in Europa althans bestaan geen lijfeigenen meer, die verplicht zijn aan hun meester drie dagen arbeid per week te geven in ruil voor het lapje grond waaraan zij gehecht bleven hun leven lang. Elkeen is vrij om te werken als hij wil, zooveel als hij wil en datgene wat hij wil.

Dit is — in theorie althans — het heerschend beginsel der hedendaagsche maatschappij.

Wij weten echter — en de socialisten van elke kleur houden niet op het dagelijks aan te toonen — tot hoever die vrijheid denkbeeldig is. Millioenen en millioenen mannen, vrouwen en kinderen worden onophoudelijk gedwongen, door de bedreiging met honger, hun vrijheid te vervreemden, hun arbeid te geven aan een meester, onder de voorwaarden die deze hun wil opleggen. Wij weten — en wij trachten het de massa duidelijk te maken — dat in den vorm van rente, huur en interest in 't algemeen betaald aan den kapitalist, de werkman en de boer aan meerdere meesters, in plaats van aan één, voortgaan dezelfde drie dagen arbeid per week te geven; zeer dikwijls meer dan drie dagen, alleen om het recht te verkrijgen den grond te mogen bebouwen of zelfs dat om te leven onder een afdak.

Wij weten ook dat als een ekonoom zich eens de moeite wilde geven om uit te rekenen hoeveel de verschillende meesters — patroon, eigenaar, tusschenpersoon, rentenier en zoo vervolgens, ja bovenal de staat — direkt en indirekt nemen van het loon van den arbeider, hij verstomd zou staan over het magere deel dat aan dezen overblijft om alle andere arbeiders te beloonen wier voortbrengselen hij verteert; om den arbeid te betalen van een boer die het graan, dat hij eet, heeft doen groeien, van den metselaar die het huis heeft gebouwd dat hij bewoont, van hen die zijn meubels, zijn kleeren enz. hebben gemaakt. Men zou er door getroffen zijn als men zag hoe weinig terugkomt aan alle arbeiders die voortbrengen, wat die arme arbeider verbruikt, vergeleken bij het groote gedeelte dat gaat naar de baronnen der moderne feodaliteit.

Echter dit berooven van den arbeider heeft niet meer plaats door een meester die wettelijk is opgelegd aan den persoon van elken arbeider. Voor dat alles bestaat een bij uitstek samengesteld mechanisme — onpersoonlijk en onverantwoordelijk. Evenals in het verleden geeft de arbeider een aanzienlijk deel

van zijn arbeid aan bevoorrechten, maar hij doet dat niet meer onder de zweep des meesters. De dwang is geen lijfsdwang meer. Men zal hem op straat gooien, men zal hem dwingen een krot te bewonen, nooit zijn honger te stillen, zijn kinderen te zien ondergaan door uitputting, te bedelen op zijn ouden dag, maar men zal hem niet op een bank in een politiebureau neerzetten, om hem een dracht slagen toe te dienen voor een slecht gemaakt kleedingstuk of voor een slecht bebouwden akker, zooals dit bij ons leven nog plaats vond in oostelijk Europa en vroeger overal in Europa.

Onder het hedendaagsche stelsel, dikwijls wreeder en onmeedogender dan het oude, behoudt de mensch echter een gevoel van individueele vrijheid. Wij weten dat dit bijna denkbeeldig is voor den proletariër. Maar wij moeten erkennen dat de geheele moderne vooruitgang en ook al onze verwachtingen voor de toekomst, nog gebaseerd zijn op dit gevoel van vrijheid, hoe beperkt het in werkelijkheid is.

De ellendigste schooier zal in zijn tijden van ergste ellende zijn steenen bed onder de boog van een brug niet ruilen voor een bord soep dat hem dagelijks is verzekerd met een slavenketen aan. Meer dan dat. Dit gevoel, dit beginsel van individueele vrijheid, is den modernen mensch zooveel waard, dat wij onophoudelijk heele bevolkingen arbeiders zien die maanden armoede verdragen en tegen de bajonetten oploopen, alleen maar om zekere verworven rechten te handhaven.

Waarlijk de hardnekkigste werkstakingen en de wanhopigste volksoproeren hebben heden tot oorsprong kwesties van vrijheden, van verkregen rechten, meer nog dan van loonkwesties.

Het recht en de vrijheid om te werken wat hij wil en zooveel als hij wil, blijft dus het beginsel der moderne maatschappijen. En de zwaarste beschuldiging die wij tegen de hedendaagsche maatschappij inbrengen bestaat daarin om te bewijzen dat deze vrijheid, zoo dierbaar aan den arbeider, denkbeeldig voor hem is gedurende al dien tijd, door de noodzakelijkheid waarin hij zich bevindt om zijn krachten te ver-

koopen aan een kapitalist; dat de moderne staat het machtigste instrument is om den werkman te houden in deze noodzakelijkheid door middel van de privilegies en monopolies die hij nooit ophoudt te verleenen aan de eene klasse van burgers ten koste van den arbeider. Men begint te begrijpen dat het beginsel waarover allen het eens zijn door een reeks monopolies wordt machteloos gemaakt; dat hij die niet bezit opnieuw de lijfeigene wordt van hem die wel bezit, omdat hij genoodzaakt is de voorwaarden aan te nemen van den meester van den grond of van de fabriek om te kunnen werken; omdat hij aan de rijken — aan alle rijken — een groote cijns verleent, dank zij de monopolies ten hunnen gunste aangebracht. Het volk bestrijdt deze monopolies, niet ter wille van den lediggang dien zij toestaan aan de bevoorrechte klassen, maar ter wille van de heerschappij die zij hun verzekeren over de arbeidersklasse,

Het groote verwijt dat wij maken aan de moderne maatschappij bestaat niet daarin dat zij een verkeerden weg is ingeslagen proklameerende dat elkeen zal arbeiden wat hij zal willen en zooveel als hij zal willen, maar dat hij eigendomsvoorwaarden heeft in 't leven geroepen die den arbeider niet toestaan dat hij werkt zooveel als hij wil en wat hij wil, Wij behandelen deze maatschappij als kindsch, omdat zij na de afkondiging van het beginsel van individueele vrijheid, den land- en fabrieksarbeider in voorwaarden heeft geplaatst die dat beginsel vernietigen omdat zij den arbeider terugvoert tot den toestand van vermomde lijfeigenschap — tot den toestand van den mensch, die door de ellende gedwongen is te werken teneinde de meesters te verrijken en voor hemzelf zijn minderwaardigheid te bestendigen. Zelf moet hij zijn ketenen smeden,

Als dit waar is, als dit beginsel: „gij zult werken wat gij wilt en zooveel als gij wilt", werkelijk den modernen mensch lief en dierbaar is, als deze vorm van verplichten en slaafschen arbeid hem tegenstaat; als zijn individueele onvrijheid drukt op alles — dan is ook de gedragslijn van den revolutionair aangegeven.

Hij zal alle vormen van vermomde lijfeigenschap verwerpen. Hij zal werken totdat deze vrijheid iets meer is dan een formule. Hij zal trachten te weten te komen wat den arbeider belet werkelijk de eenige meester te zijn van zijn bekwaamheden en zijn armen en hij zal werken om deze belemmeringen af te schaffen — met geweld als het moet — zich terzelfdertijd wel wachtende om andere belemmeringen in te voeren die, terwijl ze hem misschien een vermeerdering van welzijn verschaffen, den mensch opnieuw ertoe zouden brengen om zijn vrijheid te verliezen.

Laat ons dus deze belemmeringen onderzoeken, die in de hedendaagsche maatschappij de vrijheid van den arbeider komen verminderen en hem tot slaaf maken.

II,

Staats-lijfeigenen.

Niemand kan door de wet worden genoodzaakt voor een ander te werken. Dit is, zooals wij zeiden, het beginsel der moderne maatschappij en dit is veroverd door een reeks revoluties. En degenen onder ons die de lijfeigenschap gekend hebben in de eerste helft der laatste eeuw of alleen maar de overblijfsels, b.v. in Engeland waar zij bewaard geworden tot in 1848 in den vorm van dwangarbeid der kinderen, die men wettelijk ontvoerde aan de arme ouders, als deze in het werkhuis waren, om ze te vervoeren naar de katoenfabrieken in het noorden; zij onder ons die het cachet gekend hebben, door die instellingen afgedrukt op het geheel der maatschappij, zullen met een enkel woord begrijpen het belang van de verandering bewerkt door de definitieve afschaffing van de wettelijke lijfeigenschap.

Maar als de wettelijke verplichting om voor een ander te werken niet meer bestaat onder partikulieren, de staat behoudt zich tot heden toe het recht voor om zijn onderdanen dwangarbeid op te leggen. Erger dan dit. Naarmate de be-

trekkingen van meester tot lijfeigene uit de maatschappij verdwijnen, breidt de staat meer en meer zijn recht uit op den dwangarbeid der burgers; zoozeer dat de machten van den modernen staat, de wetgeleerden, die trachtten de koninklijke macht in de XVe en XVIe eeuw te stichten, van wellust zouden doen blozen.

Tegenwoordig legt de staat aan alle burgers het verplicht onderwijs op. In beginsel een uitstekende zaak, als men haar beziet uit het oogpunt van het recht van het kind om ter schole te gaan, zelfs dan wanneer de ouders het thuis zouden trachten te houden of wel het te zenden naar een fabriek of naar een onwetende non. Maar wat is er tegenwoordig geworden van het onderwijs dat men geeft op de volksschool? Men prent het een heel stel leeringen in, gemaakt om de rechten van den staat over den burger te verzekeren; om de staatsmonopolies die de staat toekent aan geheele klassen van burgers te rechtvaardigen; om het recht van den rijke heilig te proklameeren ter exploitatie van den arme en om rijk te worden dank zij deze armoede; om aan de kinderen te leeren dat de wraak, uitgeoefend door de maatschappij, de hoogste gerechtigheid is en dat de veroveraars de grootste mannen waren der menschheid. Maar hoe? Het staatsonderwijs, waardige erfgenaam van het onderwijs der Jezuïten, is het vervolmaakte middel om allen geest van initiatief en onafhankelijkheid te dooden en aan het kind de slaafschheid van gedachten en handelingen te leeren,

En als het kind groot zal zijn geworden, zal de staat het den verplichten militairen dienst opleggen en hij zal het bovendien verplichten tot verschilende diensten voor de gemeente zoowel als voor den staat in geval van noodzaak. Eindelijk zal hij door middel van de belasting elk burger verplichten om een groote hoeveelheid werk voor den staat te verrichten zoowel als voor de beschermelingen van den staat — terwijl hij hem laat gelooven dat hij zich deze zelf vrijwillig oplegt, hij zelf die door zijn vertegenwoordigers beschikt over sommen geld die vloeien in de staatskas.

Hier is weer een nieuw beginsel geproklameerd. De persoonlijke lijfeigenschap bestaat niet meer. Er zijn geen staatslijfeigenen zooals er in het verleden waren, zelfs in Frankrijk en Engeland. Een koning kan niet meer 10 of 20.000 zijner onderdanen bevelen forten te bouwen of tuinen aan te leggen of paleizen neer te zetten te Versailles, ondanks de groote sterfte van arbeiders, die bij karren vol alle nachten werden vervoerd zooals mevr. de Sévigné schreef. De kasteelen van Windsor, Versailles en Peterhof worden niet meer gebouwd door middel van heerendiensten.

De staat vraagt al die diensten van zijn onderdanen door middel van de belasting onder voorwendsel produktieve werken te maken en ook de vrijheid der burgers te beschermen en hun rijkdommen te vergrooten.

Wij zijn de eerste om de afschaffing van het beginsel der lijfeigenschap toe te juichen en het belang ervan in te zien voor den algemeenen vooruitgang der bevrijdingsdenkbeelden Het was veel harder om van Nancy en Lyon te worden vervoerd naar Versailles teneinde kasteelen te bouwen ten genoegen van de liefjes des konings dan om zooveel belasting te betalen — zooveel dagen arbeid — zelfs dan wanneer die belastingen ook zullen worden besteed voor onnutte of zelfs wel schadelijke werken. Wij zijn dankbaar, ja meer dan dankbaar aan de mannen van 1793 dat zij Europa bevrijd hebben van deze korveëen.

Maar niettemin blijft het waar dat naarmate de bevrijding der persoonlijke dienstbaarheid van mensch tegenover mensch in den loop der XIXe eeuw plaats vond — de dienstbaarheden jegens den staat steeds toenamen. Elk tiental jaren wonnen zij in aantal, in verscheidenheid, in hoeveelheid. Tegen het einde der XIXe eeuw zien wij zelfs den staat zijn rechten op korveëen hernemen. Hij legt b.v. den spoorwegarbeiders op den dwangarbeid in geval bij werkstaking, een korvee ten bate der groote maatschappijen die de spoorlijnen bezitten. Van den spoorweg naar de mijn, van de mijn naar de fabriek, dat is slechts één schrede. En als eenmaal het voorwendsel van

het algemeen belang of zelfs slechts de publieke noodzakelijkheid of het nut is erkend, zijn er geen grenzen meer voor de staatsmacht.

Als de mijnwerkers of het spoorwegpersoneel nog niet behandeld zijn als hoogverraders telkens wanneer zij in staking kwamen en daarvoor niet kort en bondig zijn opgehangen, dan is dit alleen daarom, omdat de behoefte daaraan zich nog niet heeft doen voelen. Men vindt het gemakkelijker om van eenige bedreiging der werkstakers gebruik te maken teneinde de massa te fusileeren en de raddraaiers te zenden naar het bagno. Men doet het heden ten dage in de republiek zoowel als in de monarchie.

Tot nu toe was de „vrijwillige slavernij" voldoende. Maar zoodra de behoefte of liever de vrees voor die behoefte zich in Italië deed gevoelen, aarzelde het parlement geen oogenblik een wet hierop uit te vaardigen, ofschoon de Italiaansche spoorwegen nog in handen zijn van privaat-maatschappijen. In zijn eigen belang en in naam van het algemeen belang zal de staat niet aarzelen om nog veel strenger voor zijn behoud op te treden dan hij reeds deed voor zijn gunstelingen, de groote maatschappijen. Hij heeft het in Rusland gedaan. In Spanje gaat men tot foltering over ter bescherming der monopolisten. Sinds de vreeselijke martelingen te Montjuich in 1901 is de foltering in Spanje een instelling geworden ten bate der door den staat beschermden, de finantieele bezitters.

In werkelijkheid gaan we dien weg op en de tweede helft der XIXe eeuw, geïnspireerd door die inblazingen der bevoorrechten, is zoover gevorderd op den weg der centralisatie, dat als wij niet op onze hoede zijn, wij niet zullen achterblijven om de ontevredenen, de werkstakers, wel niet te zien fusileeren als de veroorzakers van opstand en plundering maar guilotineerd te zien en in de verpeste moerassen te zien vervoerd van eenige kolonie, alleen omdat zij niet volbrachten een openbaren dienst.

Men doet het in het leger — men zal het doen in de mijnen,

De konservatieven vragen het reeds in Engeland met luide stem.

Want men moet zich niet vergissen. Twee groote bewegingen, twee stroomingen van ideeën en handeling hebben de XIXe eeuw gekarakteriseerd. Eenerzijds zagen wij een aanhoudenden strijd tegen alle sporen van de oude slavernij. Niet alleen dat de legers der eerste republiek zegevierend door Europa gingen, de lijfeigenschap afschaffende, maar al deze legers werden verjaagd uit de landen die zij bevrijd hadden en de lijfeigenschap werd hersteld, zij kon er zich niet lang meer handhaven. De adem der revolutie van 1848 won het definitief in westelijk Europa en in 1861 moet zij zelfs in Rusland en zeventien jaar later op het Balkan schiereiland wegsterven.

Meer nog, in elke natie werkte de mensch, om zijn rechten te bevestigen, aan de persoonlijke vrijheid. Hij maakte zich vrij van de vooroordeelen omtrent adel. koningschap, hoogere klassen en door duizenden kleine opstanden, die plaats vonden in elken hoek van Europa, bevestigde hij door het gebruik zelf dat hij ervan maakte, zijn recht om erkend te worden als een vrij mensch.

Anderzijds draagt de geheele intellektueele beweging der eeuw: de poëzie, de roman, het drama, zoodra zij ophielden een enkel amusement te zijn voor nietsdoeners, dit karakter. Neem Frankrijk, denk aan Victor Hugo, Eugène Sue in zijn Verborgenheden des Volks, aan Alexander Dumas, den vader, aan George Sand enz,; dan aan de groote samenzweerders Barbès en Blanqui, aan de geschiedschrijvers zooals Sismondi en Auguste Thierry. En wij zien dat zij allen in de letterkunde de beweging hebben uitgedrukt die plaats vond in elken hoek van Frankrijk, in elke familie, in elk bewust persoon, teneinde het individu te bevrijden van de gebruiken en gewoonten van een tijdvak van persoonlijke slavernij. En wat in Frankrijk plaats greep dat geschiedde overal in meerdere of mindere mate, altijd om den man, de vrouw, het kind te bevrijden van de gebruiken en ideeën die de eeuwen van slavernij hadden bevestigd.

Maar naast deze groote bevrijdende beweging was er ook een andere die ongelukkig haar oorsprong vond in de groote revolutie. Deze had tot doel de staatsalmacht te ontwikkelen in naam van dit vage, dubbelzinnige woord, dat de deur open zette voor alle eerzucht en voor alle laagheid — het *algemeen* belang.

Uitgaande uit het tijdvak waarin de kerk de zielen trachtte te veroveren om ze te brengen tot de zaligheid, aan onze beschaving nagelaten door het Romeinsche keizerrijk en het Romeinsche recht, baande dit denkbeeld van staatsalmacht zich stil een geduchten weg gedurende de laatste helft der afgeloopen eeuw.

Vergelijkt slechts de verplichting van den krijgsdienst, zooals deze nu bestaat, met de vormen die hij in de verleden eeuwen had aangenomen en gij zult verhaasd staan over het terrein dat door deze slavernij jegens den staat onder het voorwendsel van gelijkheid is gewonnen.

Nooit liet de lijfeigene uit de middeneeuwen zich zoodanig zijn menschelijke rechten afnemen als de moderne mensch, die ze vrijwillig afgeeft door een geest van vrijwillige slavernij. Op 20-jarigen leeftijd, juist op den leeftijd waarin hij de meeste dorst en behoefte aan vrijheid,, zelfs aan de „misbruiken" der vrijheid heeft, laat de jonge man zich gedwee voor twee of drie jaar opsluiten in een kazerne waar hij zijn fysieke, intellektueele en zedelijke gezondheid te gronde richt. Waarom ?..... Om een beroep te leeren dat de Zwitsers leeren in zes weken en de Amerikaansche boeren beter dan de Europeesche legers leerden bij het ontginnen van den grond en terwijl zij hun prairiën doorrenden op den rug van hun paard.

Niet alleen waagt hij zijn leven, maar hij gaat in zijn vrijwillige slavernij verder dan de lijfeigene. Hij laat zijn chefs zijn liefde kontroleeren, verlaat de vrouw die hij lief heeft, legt de gelofte van coelibaat af en beroemt er zich op zijn chefs te gehoorzamen als een automaat en toch kan hij noch hun kunde noch hun militair talent noch hun eerlijkheid beoordeelen. Welk lijfeigene uit de middeneeuwen behalve de

palfrenier die de legers volgde met de bagage, heeft ooit aanvaard ten oorlog op te trekken onder de voorwaarden die de moderne lijfeigene, verdierlijkt door de denkbeelden van tucht, zichzelf in onze dagen oplegt? De lijfeigenen der XXe eeuw ondergaan zelfs de afschuwelijkheden van het strafbataillon in Afrika—Biribi — zonder in opstand te komen.

In welken tijd deed de lijfeigene — hij zij boer of handwerksman — afscheid van zijn recht om zijn geheime genootschappen te stellen tegen die hunner heeren en hun recht om zich te vereenigen met de wapenen te verdedigen? Was er in de middeneeuwen een zoo duistere tijd waarin het volk der steden afstand deed van zijn recht om de rechters te vonnissen en in 't water te gooien op den dag waarop het hun vonnis niet goedkeurde? En wanneer heeft men het ooit gezien, zelfs in de duisterste tijden van onderdrukking in de oudheid, dat de staat de mogelijkheid had het geheele onderwijs te bederven, van het lagere tot de universiteit toe door zijn schoolstelsel? Machiavelli had het wel gewenscht, maar zijn droom werd pas in de XIXe eeuw verwezenlijkt!

Wij hebben dus een groote *vooruitstrevende* beweging die in de eerste helft der eeuw werkte aan de vrijmaking van het individu en zijn gedachten en een groote *achteruitstrevende* beweging, die het in de tweede helft der eeuw over de eerste wint, ter herstelling van de oude dienstbaarheden ten bate van den staat, teneinde ze te vermeerderen en *vrijwillig* te maken. Dat is het bizondere kenmerk van den tijd.

Maar dit heeft alleen betrekking op direkte dienstbaarheden. Wat de indirekte betreft, door middel van de belastingen en het kapitalistische monopolie verkregen, ofschoon ze minder zichtbaar zijn bij den eersten aanblik, vermeerderen zij niettemin dagelijks. Zij worden zoo dreigend dat het tijd is ze ernstig te bestudeeren.

III.

De belasting: middel om de staatsmacht in te stellen.

Wanneer de staat door den militairen dienst, door het onderwijs in het belang der rijke klassen, door de kerk en zijn duizenden ambtenaren reeds een zeer groote mackt uitoefent op zijn onderdanen — deze wordt nog vertienvoudigd door middel van de belasting.

In den beginne een verzachtend instrument, door de belastingbetalers zelven begroet en geroepen toen zij de korveën kwam vervangen, is de belasting meer en meer van een zware last geworden tot een geducht wapen, tot een macht te grooter, naarmate zij zich vermomt in duizenderlei vormen. in staat het geheele ekonomische en politieke leven der maatschappijen in het belang der regeerders en rijken te ieiden. Want zij die de macht in handen hebben, bedienen er zich nu van niet alleen om er traktementen uit te halen, maar vooral om fortuinen te maken en op te lossen, om groote rijkdommen op te stapelen in de handen van eenige bevoorrechten, om de monopolies samen te stellen, om het volk te gronde te richten en het onderworpen te maken aan de rijken — en dat alles zonder dat de belastingbetalers ook maar de macht vermoeden die zij hebben gelegd in handen hunner regeerders.

— Wat is rechtvaardiger dan de belasting? — zoo zullen de verdedigers van den staat ongetwijfeld zeggen.

— Daar is een brug gebouwd door de bewoners van deze of gene gemeenten. Als men zich niet haast om haar te herstellen zal zij bij het wassen der rivier door de regens, worden weggeslagen. Is het niet natuurlijk en billijk om al de bewoners tot dit herstel op te roepen? En omdat de meesten hun werk hebben, is het daarom niet verstandig om hun persoonlijken arbeid te doen vervangen door een belasting die in staat zal stellen om arbeiders en ingenieurs te roepen?"

„Of wel daar is een doorwaadbare plaats die in sommige seizoenen onbruikbaar is. Waarom zouden de bewoners der naburige gemeenten zichzelven de verplichting niet opleggen om een brug te gaan bouwen? Waarom zouden zij niet zooveel per hoofd betalen in plaats van allen met de schop in de hand den dijk te herstellen? den weg te bestraten? Of wel waarom geen graanmagazijn bouwen, waar elk bewoner zooveel graan per jaar zal moeten storten om in de behoefte te voorzien in plaats van aan den staat de zorg op te dragen zich bezig te houden met de voeding in geval van nood, in ruil voor een onbeteekenende belasting"?

Dit alles schijnt zoo natuurlijk, zoo billijk, zoo redelijk dat de verwoedste individualist er niets tegen zou te zeggen hebben — en dat te meer, naarmate zekere gelijkheid van voorwaarden in de gemeente heerscht.

En door vermeerdering van het aantal voorbeelden van deze soort haasten de ekonomen en verdedigers van den staat in het algemeen zich om hieruit het besluit te trekken dat de belasting gerechtvaardigd is, wenschelijk van alle standpunten bezien en..... „Leve de belasting!"

Maar die heele redeneering deugt niet. Want wanneer sommige gemeentebelastingen werkelijk haar oorsprong hebben in den *gemeentelijken arbeid, gemeenschappelijk verricht* — de belasting of liever de vele zware belastingen, die wij betalen, hebben een heel anderen oorsprong — n.l. de *verovering*.

Op de overwonnen volkeren legden de monarchieën uit het oosten en later het Rome der keizers de korveën op. De Romeinsche burger was vrijgesteld, hij wierp de lasten op de volkeren aan zijn heerschappij onderworpen. Tot de groote omwenteling — deels nog tot op heden — zijn de zoogenaamde afstammelingen van het veroverde ras (Romeinen, Germanen. Noormannen), d. w. z. de „zoogenaamde adel" vrij van belasting. De boer, de donkerkleurige veroverd door den blanke kwam alleen voor op de lijst der heerendienstplichtigen. De gronden van de edelen of „geadelde" betaalden niets tot

in 1789. En tot heden betalen de rijkste Engelsche grondeigenaren bijna niets voor hun onmetelijke eigendommen en zij laten ze onbebouwd in afwachting van den tijd dat hun waarde vertienvoudigd is.

Uit de verovering, uit de dienstbaarheid komt dus de belasting die wij heden aan den staat betalen en geenszins uit den vrijelijk toegestanen gemeentelijken arbeid. Toen de staat het volk de korveën oplegde in de XVIe, XVIIe en XVIIIe eeuw, was het heelemaal niet te doen om die werken, die gehuchten of dorpen ondernamen bij vrije goedkeuring van de bewoners. De gemeente-werken werden bij voortduring verricht door de bewoners. Maar *daar naast*, boven die werken, werden honderdduizenden boeren onder militair eskorte gebracht naar ver afgelegen dorpen om een nationalen weg of een fort te bouwen teneinde de provisies te vervoeren noodig voor de voeding van een leger; om met hun afgewerkte paarden de edelen te volgen ter verovering van nieuw kasteelen. Anderen werkten in de mijnen en de staatswerkplaatsen, weer anderen gehoorzaamden onder de zweep der ambtenaren aan de misdadige grillen hunner meesters, door vijvers te graven voor de koninklijke kasteelen of paleizen te bouwen voor de koningen, de heeren en hun hovelingen, terwijl de vrouwen en kinderen van deze dienstplichtigen het gras afweidden van de onbebouwde velden, bedelden op de wegen of zich uitgehongerd wierpen voor de kogels der soldaten, de ladingen uitgevoerd graan plunderend.

De korvee, opgelegd aan het veroverde ras (precies zooals de Franschen, Engelschen, Duitschers haar nu opleggen aan de zwarten in Afrika) en later aan alle boeren — dat was de oorsprong, de ware oorsprong van de belasting die wij nu betalen aan den staat. Moet men zich dus verwonderen dat de belasting tot op heden het merk van haar oorsprong heeft behouden?

Het was een groote verlichting voor het platteland, toen men bij de nadering der groote revolutie de korveën van

den staat begon te vervangen door een soort van afkoop — de belasting in geld betaald. Toen de revolutie, die eindelijk een lichtstraal bracht in de hutten, een deel der soort pacht en van het hoofdgeld die direkt drukten op de armsten, afschafte en het denkbeeld van een billijker en voor den staat voordeeliger belasting begon door te dringen, was het een algemeene bevrediging op het platteland. Vooral onder de boeren die zich min of meer door den handel en door het leenen op interest verrijkt hadden.

Maar tot heden is de belasting getrouw gebleven aan haar eersten oorsprong. Onder de handen der bourgeois die zich meester hebben gemaakt van de regeering, is zij steeds vermeerderd en heeft zij niet opgehouden vooral ten bate der bourgeoisie gebruikt te worden. Door middel der belasting heeft de regeerkliek — de staat, de vertegenwoordiger van het viervoudig verbond van koning, kerk, rechter en soldaat — niet opgehouden de bijdragen uit te breiden en het volk te behandelen als een overwonnen ras. En heden zijn wij door middel van dit kostelijke instrument dat slaat zonder dat men er direkt de slagen van voelt, bijna evenzeer verslaafd aan den staat als onze vaderen het vroeger waren aan hun heeren en meesters.

Welke hoeveelheid werk geeft elk onzer aan den staat? Geen ekonoom heeft ooit getracht het aantal dingen te schatten dat de werkman op het land en in de fabriek jaarlijks geeft aan dit Babylonische afgodsbeeld. Men zou te vergeefs de boeken over ekonomie doorsnuffelen om tot een schatting bij benadering te komen van hetgeen de mensch, die de rijkdommen voortbrengt, van zijn arbeid aan den staat geeft. Een eenvoudige schatting, gebaseerd op de begrooting van staat, provincie en gemeenten (die ook bijdragen aan de staatsuitgaven, zou niets leeren: want men zou moeten schatten niet wat in de schatkist komt maar wat de betaling van elke frank gestort in de schatkist vertegenwoordigt aan werkelijke uitgaven gedaan door den belastingschuldige. Al wat wij kunnen zeggen, is dat de hoeveelheid werk, jaarlijks gegeven door den

voortbrenger aan den staat zeer groot is. Zij moet bereiken, en voor sommige klassen overtreffen, de drie dagen werk per week die de lijfeigene van vroeger aan zijn heer moest geven.

En let wel op dat, wat men ook doet om de belasting te veranderen, het altijd de arbeider is die de geheele last ervan draagt. Elke cent, die aan de schatkist wordt betaald, wordt bij slot van rekening betaald door den arbeider, den voortbrenger.

De staat kan wel min of meer de inkomsten van den rijke afknabbelen. Maar de rijke moet een inkomen hebben en dit inkomen moet door iemand worden voortgebracht en het kan niet anders gemaakt zijn dan door hem die iets voortbrengt door zijn arbeid. De staat vraagt den rijke een deel van den buit maar waar komt die buit vandaan, die ten slotte zooveel koren, ijzer, porcelein of verkochte stoffen vertegenwoordigt, [1]) — allen het resultaat van den arbeid van den voortbrenger!

---

[1]) Men schat de sommen door de Engelschen geheven van de kapitalen, die zij geleend hebben aan andere naties, zeer verschillend. Men weet alleen dat meer dan 2½ milliard 200 millioen gld. (100 millioen P. St.) de inkomsten der Engelschen vertegenwoordigen, die zij halen uit spoorwegleeningen en uit staatsleeningen. Als men er de interesten bijvoegt, jaarlijks geheven van de sommen die zij geleend hebben aan vreemde staten, aan de scheepvaartmaatschappijen, de ondergrondsche kabels, de telegrafen, de vuurtorens, de banken in Azië en Afrika, in Amerika en Australië (dit inkomen is verbazend) en eindelijk het geld dat geplaatst is in duizenderlei industrieën van alle landen der wereld, komen de Engelsche statistiekers op het minimumcijfer van 3 milliard 600.000 gld. per jaar. De netto-winst die Engeland maakt op alle uitvoer-artikelen (minstens 720.000 gulden) is zoo klein in verhouding tot het inkomen geheven door het afsnijden van coupons met een schaar, dat men kan zeggen dat de voornaamste industrie van Engeland is de handel der kapitalen. Dat land is geworden wat Holland was in het begin der XVIIde eeuw — de voornaamste leener der wereld. Frankrijk volgt van nabij; evenzoo België in verhouding tot zijn bevolking. Volgens de schatting van Alfred Neymarck bezit Frankrijk 12½ à 15 milliard aan vreemde waarden, wat een jaarlijksch inkomen zou geven van 500 à 750 millioen gld. alleen op de waarden officieel genoteerd op de beurs te Parijs.

Afgezien van de rijkdommen die uit den vreemde komen en die de uitzuiging van andere arbeiders vertegenwoordigen — bewoners van Rusland, het Oosten, Argentinië, Afrika — zijn het weer de arbeiders van het land zelf die zooveel dagen arbeid moeten geven teneinde de belasting te betalen zoowel als om de rijken te verrijken.

Als de belasting door den staat geheven — vergeleken bij zijn geduchte uitgaven — een beetje minder zwaar schijnt te zijn bij de andere naties van Europa, dan is dit zoo om twee redenen: 1e dat het parlement, voor de helft bestaande uit grondeigenaren, deze begunstigt en toestaat een groote cijns te heffen op de bewoners in de steden en op het platteland door een zwakke belasting te betalen en 2e — en dit is de voornaamste reden — dat van alle Européesche landen het Engeland is dat het meest heft van den arbeid der arbeiders en andere landen!

Men spreekt ons soms van een progressieve inkomstenbelasting die volgens het zeggen der regeerders den rijke zou treffen ten voordeele der armen. Zoo was inderdaad het denkbeeld van de groote omwenteling, toen zij dezen vorm van belasting invoerde. Maar tegenwoordig is alles wat men verkrijgt door de zwakke progressieve belasting, dat men een beetje afknabbelt van het vermogen der rijken; men ontneemt hem een beetje meer dan vroeger van hetgeen hij den arbeider heeft onttrokken. Maar dat is ook alles. Het is altijd de arbeider die betaalt, en die over 't algemeen *meer* betaalt dan de staat neemt van den rijke.

Wij hebben zelf te Bromley gezien hoe na de vermeerdering van belasting op de bewoonde huizen in onze gemeente in de verhouding van ongeveer 5 frank 's jaars op elke arbeiderswoning, dadelijk de prijzen van den huur verhoogden met 60 centimes per week of ongeveer 30 frank 's jaars. De eigenaars van onroerend goed ontlastte de verhooging op zijn huurders en hij profiteerde er nog van door zijn exploitatie te verhoogen.

Wat de indirekte belasting betreft, wij weten niet alleen dat de dingen die door iedereen worden gebruikt, vooral getrof-

fen worden door de belasting — de anderen brengen weinig op — maar ook dat elke vermeerdering van eenige centen belasting op drank of koffie of graan, gepaard gaat met een veel sterkere verhooging der prijzen, door den gebruiker betaald!

Het is overigens duidelijk dat hij alleen, die voortbrengt, die den rijkdom schept door zijn arbeid, de belasting kan betalen! De rest is slechts een verdeeling van den buit, die onttrokken is aan den voortbrenger — een verdeeling die voor den arbeider altijd uitloopt op een vermeerdering van exploitatie.

Wij kunnen ook zeggen dat afgezien van de belasting op rijkdommen die in den vreemde worden gemaakt, de milliarden gestort in de schatkist — in Frankrijk b.v. — bijna geheel zijn gelegd op den arbeid der ongeveer tien millioen arbeiders die Frankrijk heeft.

Hier betaalt de werkman als verbruiker van drank, suiker, lucifers, petroleum. Dáár stort hij bij betaling van zijn huishuur in de schatkist de betaling die de staat heft van den huiseigenaar. Dáár betaalt hij als hij brood koopt, grondbelasting, de grondrente, den huur en de belastingen der bakkerij, het ministerie van finantiën, enz. Dáár eindelijk betaalt hij als hij kleeren koopt, de rechten op ingevoerd katoen, het monopolie door het protektionisme verwekt. Als hij steenkolen koopt, als hij in den spoortrein rijdt, betaalt hij het monopolie van de mijnen en spoorwegen, door den staat aangelegd in het belang der kapitalisten, die de mijnen en de spoorlijnen bezitten — kortom hij betaalt altijd alle belastingen die de staat, de provincie, de gemeente legt op den grond en zijn voortbrengselen, op de grondstof, de fabriekswaren, het inkomen van den patroon, het voorrecht van het onderwijs — alles wat de gemeente, de provincie en de staat in hun kassen zien vloeien.

Hoeveel dagen arbeid per jaar vertegenwoordigen dus alle belastingen? Is het niet waarschijnlijk dat als men het ging optellen, het zou blijken dat de moderne arbeider langer werkt voor den staat dan de lijfeigene vroeger deed voor zijn meester?

En als het dat nog maar was!

De werkelijkheid is dat de belasting aan de regeerders het middel geeft om de uitzuiging sterker te maken, om het volk in armoede te houden, om wettelijk, zonder te spreken over den diefstal of de Panama's, de fortuinen te scheppen, die het kapitaal alleen niet zou kunnen opstapelen.

IV.

De belasting als het middel om de bezitters te verrijken.

Zij is zoo gemakkelijk, de belasting! De onnoozele halzen — de „waarde burgers" uit de verkiezingstijden — zijn zoover gebracht dat zij in de belasting het middel zien om de groote beschavingswerken te verrichten die nuttig zijn voor de natie. Maar de regeerders weten uitstekend dat de belasting hun het gemakkelijkste middel aanbiedt om de groote fortuinen te vormen ten koste van de kleinen; om de massa te verarmen en enkelen te verrijken; om den boer en den proletariër over te leveren aan den fabrikant en spekulant om deze of die industrie aan te moedigen ten bate van een andere en alle industrieën in het algemeen op kosten van den landbouw en vooral van den boer of van geheel de natie.

Als men morgen in de Kamer aannam om 50 millioen frank toe te staan aan de groote grondeigenaren (zooals Salisbury het deed in Engeland in 1900 om zijn konservatieve kiezers te beloonen) zou heel Frankrijk als één man schreeuwen, het ministerie zou direkt omver vallen. Maar door middel van de belasting laat men diezelfde 50 millioen verhuizen uit de zakken der armen in die der rijken, zonder dat deze zelfden die zakkenrollerij bemerken. Niemand schreeuwt en hetzelfde doel wordt op uitstekende wijze bereikt. Zoo goed, dat deze funktie der belasting onopgemerkt voorbijgaat door hen die hun specialiteit maken van de studie der belastingen.

Het is zoo eenvoudig. Het is b.v. voldoende om den boer, zijn paard en kar of wel zijn vensters met eenige centen meer te belasten, ten einde zoo doende tienduizend landbouwgezinnen te gronde te richten. Zij die reeds alle moeite ter wereld hadden om het jaar rond te komen; zij die door den minsten schok kunnen worden geruineerd en gebracht in de rijen van het proletariaat, zij worden verpletterd door een lichte verhooging der belasting.

Zij verkoopen hun stukje grond en gaan naar de steden hun armen aanbiedende aan de fabriekseigenaars. Anderen verkoopen hun paard en gaan met kracht werken met de schop in de hoop zich te herstellen. Maar een nieuwe vermeerdering der belastingen, die beslist zal plaats hebben binnen enkele jaren, geeft hun den genadeslag; zij worden op hun beurt proletariërs.

Dit proletariseeren der zwakken door den staat, door de regeerders, heeft onophoudelijk plaats van jaar tot jaar, zonder iemand noodkreten te doen ontsnappen, behalve de geruineerden, wier stem niet doordringt tot het groote publiek. Men heeft dit op groote schaal gedurende de laatste veertig jaren in Rusland, vooral in Midden-Rusland zien geschieden, waar de droom der groote industrieelen hierin bestaat om een proletariaat te vormen, wat verwerkelijkt is door middel van de belasting, terwijl 'n wet die getracht zou hebben eenige millioenen boeren met één pennestreek te gronde te richten, de heele wereld, zelfs in Rusland onder een absolute regeering, zou hebben doen opschrikken. De belasting heeft in alle kalmte volbracht wat de wetgever niet openlijk heeft durven doen.

En de ekonomen die zichzelven den titel van „wetenschappelijk" toekennen, spreken ons dan van „gevestigde wetten" der ekonomische ontwikkeling, van het „kapitalistische fatalisme", van de „negatie van zichzelf," terwijl een eenvoudige studie der belastingen voor een goed deel zou verklaren wat zij toeschrijven aan de ondersteld fataliteit der ekonomische wetten. De ondergang en onteigening van den boer, zooals deze in Engeland plaats greep in de XVIIe eeuw en die Marx daarom genoemd heeft de „oorspronkelijke kapitalistische opeenstapeling" geschiedt tot op onzen tijd, van

jaar tot jaar, door middel van dit zoo gemakkelijke instrument — de belasting.

Verre van te gevoelen volgens de immanente wetten van inwendigen groei, zou de macht van het kapitaal zeker verlamd zijn in haar uitbreiding, als het den staat niet tot zijn dienst had gehad, die eenerzijds altijd nieuwe monopolies te voorschijn brengt (mijnen, spoorwegen, waterleiding, telefoon, maatregelen tegen arbeidersvereenigingen, aktie tegen de stakers, bevoorrechte opvoeding enz.) en anderzijds de fortuinen opbouwt en de massa's der arbeiders ruineert door middel van de belasting.

Als het kapitalisme geholpen heeft den modernen staat te scheppen, laat ons niet vergeten dat het de moderne staat is die het kapitalisme schept en voedt.

Adam Smith had in de XVIIIe eeuw reeds deze macht der belasting aangetoond, maar de studie die hij in groote lijnen afbakende werd niet voortgezet en om nu deze macht aan te toonen, moeten wij onze voorbeelden een weinig van overal bijeenzamelen.

Laat ons de grondbelasting, een der machtigste wapenen in handen van den staat, nemen. Het achtste rapport van het Arbeidsbureau van Illinois geeft een massa bewijzen om aan te toonen hoe, zelfs in een demokratischen staat, fortuinen van millionairs gemaakt worden, allen door de manier waarop de staat het grondeigendom in Chicago treft.

Deze groote stad is vergroot bij sprongen, tot zij in 50 jaar 1.500.000 inwoners telde. Welnu door het gebouwde eigendom te belasten, terwijl het ongebouwde, zelfs in de meest centrale straten der stad, slechts licht werden belast, schiep de staat fortuinen van millionairs. Stukken grond in deze straat, die 50 jaar geleden 3000 gulden waard waren voor een-tiende hektare, hebben tegenwoordig aan waarde bereikt van twee-en-een-half à drie millioen gulden.

Het is echter waarschijnlijk dat als de belasting „metriek" was geweest, d. w. z. zooveel per vierkante meter, bebouwd of niet

bebouwd, of als de grond gemunicipaliseerd was, zulke fortuinen nooit hadden kunnen aangroeien.

De stad zou voordeel gehad hebben van de vermeerdering der bevolking, die nu de bewoonde huizen der arbeiders te meer drukt. Daar de huizen van 6 tot 10 verdiepingen bewoond worden door de arbeiders, die het grootste deel der belasting opbrengen, is het de arbeider die gedwongen wordt te werken ten einde de rijken in staat te stellen nog rijker te worden en in ruil daarvoor is hij gedwongen te wonen in ongezonde krotten, die, men weet het genoeg, tot zelfs de intellektueele ontwikkeling tegenhouden van de klasse die ze bewoont en haar geheel overlaten aan de macht der fabrikanten. Dit achtste rapport van 1894 is vol treffende gegevens hiervan.

Of neem het Engelsche arsenaal te Woolwich. Vroeger waren de gronden waarop Woolwich is gevormd, slechts een zandberg bewoond door konijnen. Sinds de staat er zijn groot arsenaal heeft gebouwd, zijn Woolwich en de naburige gemeenten een bevolkte stad geworden waar 20.000 menschen werken in de staatswerkplaatsen om vernielingswerktuigen te fabriceeren.

Eens, in Juni 1899, vroeg een afgevaardigde aan de regeering om de loonen der arbeiders te vermeerderen. Waartoe zou dat dienen? zei minister Goschen, die vermeerdering wordt toch maar opgeslorpt door de grondeigenaars. Gedurende de laatste tien jaren, zijn de loonen gestegen met 20 pCt., maar de huren der arbeiderswoningen met 50 pCt. De loonsvermeerdering — ik haal woordelijk aan — heeft het eenige resultaat gehad, dat een groote som gedreven is in de zakken der grondeigenaren, die reeds millionairs zijn. Het argument van den minister was duidelijk maar het feit, dat de millionairs het grootste deel der loonsvermeerdering opslorpen, verdiend te worden vermeld. Het is volkomen juist.

Anderzijds zijn de bewoners van Woolwich, evenals die van elke andere groote stad, gedwongen de belastingen te verdubbelen en verdriedubbelen wegens het maken van kanalen, het bestraten der stad, die van ongezond nu gezond is geworden.

En dank zij het belastingstelsel heeft al die massa geld gediend om de grondeigenaren te verrijken. „Deze verkoopen in het klein aan de belastingschuldigen de winsten die zij hebben opgestoken uit de gezondheidsverbeteringen", zoo schrijft zeer terecht het blad der Koöperatiemannen te Woolwich, *„Comradeship.*"

Of wel men maakt een stoompont om over de Theems te gaan en Woolwich met Londen te verbinden. Eerst was dit een monopoli dat het parlement schiep ten voordeele van een kapitalist door hem te autoriseeren een verbinding daar te stellen door middel van een stoompont. Na zekeren tijd, toen de monopolist den overgang te duur liet betalen, kocht de stad het recht af van den monopolist. Dit alles kostte den belastingbetalers 2.750.000 gulden in 8 jaren. Maar een heel klein lapje grond, bij de pont gelegen, steeg in waarde tot 37.500 gulden en die som is ook weer door den grondeigenaar opgestoken.

En daar dit lapje onophoudelijk zal stijgen in waarde, is er een nieuw monopolie gevestigd, een nieuwe kapitalist gevoegd bij de vele anderen, die reeds in 't leven zijn geroepen door den Engelschen staat.

Maar de arbeiders der staatswerkplaatsen vormden een syndikaat en met veel strijd slaagden zij erin om hun loonen op een hooger peil te houden dan op de andere fabrieken van dien aard. Zij stichtten een koöperatie en verminderden aldus hun onderhoudskosten met een vierde en het grootste deel gaat toch nog naar de heeren. Als een dezer besluit een lapje grond te verkoopen annonceert zijn agent in de plaatselijke bladen woordelijk: „de hooge loonen door het arsenaal betaald aan de arbeiders, dank zij hun syndikaat, zoowel als het bestaan van een bloeiende koöperatie te Woolwich maken dit terrein zeer geschikt voor het bouwen van arbeiderswoningen," wat wil zeggen: „gij kunt dit stuk duur koopen, heeren bouwers. Gij zult het wel gemakkelijk op den huur verhalen."

En men betaalt, men koopt om te bouwen, men bouwt, om het later door den arbeider te doen betalen.

Maar dat is niet alles. Met ongelooflijke moeite en zwaren

arbeid hebben eenige enthousiasten in datzelfde Woolwich een soort van koöperatieve bouwvereeniging opgericht. Het land wordt door deze gekocht, zij wordt gedraineerd en gekanaliseerd en de straten worden koöperatief gemaakt; dan worden de lapjes grond aan de arbeiders verkocht die altijd met behulp der koöperatie goedkoop huizen daarop bouwen. De oprichters wenschen zichzelven geluk, het is een volledig succes en zij vernemen naar de voorwaarden waarop zij een belendend stuk kunnen koopen ter vergrooting hunner koöperatieve stad. Zij hadden voor hun grond betaald 18.750 gulden de hektare, maar nu vroeg men hun 37.500 gulden per hektare. En waarom? — „Maar mijn heeren, uw aangelegde stad maakt het zoo goed, zij heeft de waarde van den grond verdubbeld."

— Juist! Omdat de staat het grondmonopolie heeft ingesteld en het handhaaft ten gunste van dezen meneer, hebben zij gewerkt om hem nog rijker te maken en de uitbreiding hunner arbeidersstad onmogelijk.

„Leve de staat!"

„Werk voor ons, arm lastdier, die meent uw lot te verbeteren door koöperatieve vereenigingen, zonder terzelfder tijd, het eigendom, de belasting, den staat te durven aanraken!"

Zien wij niet hoe de staat, zonder te gaan naar naar Chicago of Woolwich, alleen door het huis met zes verdiepingen, dat bewoond wordt door de arbeiders, veel zwaarder te belasten dan het privaathuis van den rijke, een groot privilegie sticht ten bate van dezen? Hij laat hem toe de meerwaarde, aan zijn eigendom gegeven door den groei en de verfraaiing van de stad op te steken — bovenal door het huis van zes verdiepingen waar de armoede krioelt die de stad door de lompen der bedelaars verfraait!

En men verwondert zich dat de steden zoo snel vergrooten ten nadeele van het platteland. En men wil niet zien dat de geheele finantieele politiek der XIXe eeuw hierin heeft bestaan om den landbouwer, den waren voortbrenger, omdat hij van den grond drie-, vier- en tienmaal meer produkten haalt dan voor-

heen, te drukken ten voordeele van de steden, d. w. z. van de bankiers, de advokaten, de handelaars en de geheele bende van regeerders en genieters.

Men zegge ons niet dat deze stichting van monopolies ten gunse der rijken, niet het wezen zelf is van den modernen staat en van de sympathieën die hij vindt bij de rijken en de welopgevoeden.

Ziethier dan een uitmuntend voorbeeld van het gebruik dat men in Afrika maakt van de belastingen.

Men weet dat de voornaamste reden van den oorlog van Engeland tegen de Boeren bestond in de afschaffing der wet bij de Boeren, die toeliet om de zwarten te dwingen tot het werken in de goudmijnen. De Engelsche maatschappijen, opgericht ter exploitatie dier mijnen, maakten niet de winsten waarop men gerekend had. Ziethier wat graaf Grey zei in het parlement: „gij moet voor altijd het denkbeeld vaarwel zeggen om uw mijnen door middel van blanken tot ontwikkeling te brengen. Men moet middelen vinden om er de zwarten naar toe te brengen..... Men zou het b. v. kunnen doen door een belasting van 12 gulden te leggen op de hut van de zwarten, zooals wij het reeds deden in Basutoland en ook door een kleine belasting op den arbeid (9 gulden), geheven op die zwarten die geen certifikaat kunnen overleggen 4 maanden per jaar bij de blanken gewerkt te hebben.

Dus de lijfeigenschap die men niet openlijk durfde invoeren, bracht men er binnen door de belasting. Elke armoedige hut, getroffen door een belasting van 12 gulden en de lijfeigenschap is klaar! En Rudd, de agent van Rhodes, zette de puntjes op de i's, als hij schreef: „als wij, onder voorwendsel der beschaving 10 à 20.000 derwischen hebben uitgeroeid met onze Maximkanonnen, zal het zeker geen gewelddadigheid zijn de inboorlingen van Zuid-Afrika te dwingen *drie maanden eerlijken arbeid per jaar te verleenen.*" Altijd dus de twee of drie dagen per week! Men komt er niet uit. Wat het betalen betreft van den „eerlijken arbeid", Rudd drukte zich oprecht uit: 30 à 35 gulden per maand, dat is ziekelijke sentimentaliteit." Het vierde deel

zou voldoende zijn. Zoo zal de zwarte zich niet verrijken en lijfeigene blijven. Men moet hem door de belasting ontnemen wat hij als loon verdient, men moet hem beletten zich aan rust over te geven.

En toen de Engelschen meester werden van de Transvaal en „van de zwarten" is de goudproduktie gestegen van 150 tot 420 millioen gulden.

Bijna 200.000 zwarten worden nu gedwongen in de mijnen te werken ter verrijking van de maatschappijen die de eerste oorzaken waren van den oorlog.

Maar wat de Engelschen deden in Afrika om de zwarten te doemen tot ellende en hun dwangarbeid op te leggen, dat heeft de staat sinds drie eeuwen gedaan in Europa tegenover de boeren en hij doet het nog door denzelfden dwangarbeid aan de werklieden in de steden op te leggen.

En de universiteitsleeraren praten ons steeds over de „onveranderlijke wetten" der staathuishoudkunde!

Om te blijven bij de jongste geschiedenis zou men kunnen wijzen op een anderen slag dien men sloeg door middel der belasting. Men zou hem kunnen noemen: Hoe de Britsche regeering 2.208.000 gulden weet te ontnemen aan de natie en ze te geven aan de groote theehandelaren — vaudeville in één bedrijf. „Zaterdag 3 Maart 1900 vernam men te Londen dat de regeering 2 pence (10 cent) invoerrechten per pond op de thee ging heffen. Dadelijk werden de 22 millioen pond thee, die opgestapeld lagen te Londen in afwachting van de betaling der belasting, door de kooplieden weggehaald tegen betaling der oude belasting en de prijs van de thee werd overal met twee pence verhoogd. Als wij alleen de 22 millioen ponden rekenen, zou dit reeds een netto-winst maken van 44 millioen penncies (stuivers), genomen uit de zakken der belastingbetalers en gegeven aan de theehandelaars. Maar hetzelfde geschiedde te Liverpool, in Schotland enz. zonder de thee te rekenen die uit de stapelplaats werd gehaald vóórdat men de vermeerdering der belasting had bekend gemaakt. Dit zou ongetwijfeld

een 10-tal millioenen bedragen, gegeven door den staat aan die heeren.

Hetzelfde geschiedt met tabak, bier, brandewijn, wijn — en zoo verrijken zich de rijken met ongeveer 12 millioen gulden, ontnomen aan de armen. Leve de belasting! Leve de Staat!

En gij kinderen der armen, leert op de volksschool (de kinderen der rijken zullen heel anders leeren op de universiteit) dat de belasting is ingesteld om aan die goede arme landlieden de korveën te besparen door ze te vervangen door een kleine jaarlijksche bijdrage aan de staatskassen. En zegt aan uw moeder, die gebogen gaat onder het gewicht van de jaren arbeid en dienstbaarheid, dat men u daar een groote en mooie wetenschap onderwijst — de staathuishoudkunde!....

Laat ons nu eens het onderwijs bezien. Wij hebben vorderingen gemaakt sinds den tijd waarin de gemeente zelve een huis vond als school evenals de onderwijzer, en waar de wijze, de natuurkundige, de wijsgeer zich omringde door vrijwillige leerlingen om hun te brengen de geheimen van zijn wetenschap of van zijn wijsbegeerte.

Nu hebben wij de zoogenaamde kostelooze opvoeding, op onze kosten door den staat verstrekt, wij hebben lycaea, universiteiten, de akademie, de gesubsidieerde geleerde genootschappen, de wetenschappelijke zendingen en weet ik al niet wat.

De staat vraagt niet anders dan de uitbreiding van zijn sfeer en de burgers niet anders dan vrij gesteld te worden om te denken aan zaken van algemeen belang, om zich vrij te maken van hun medeburgers, door de gemeenschappelijke zaken over te laten aan een derde — alles schikt zich best. „Het onderwijs?" zegt de staat, „ ik ben verrukt het aan uw kinderen te geven. Om uw zorgen te verlichten, zullen wij zelfs verbieden u te bemoeien met de opvoeding. Wij zullen de leerprogramma's opmaken en geen kritiek asjeblieft. Eerst zullen wij uw kinderen stompzinnig maken door de studie der doode talen en de deugden van de Romeinsche wet. Dit zal hen onderworpen en tam maken. Dan zullen wij hen door hun elke neiging tot op-

stand te ontnemen, de deugden van den staat en van de regeeringen leeren evenals de minachting voor de geregeerden. Wij zullen hun doen gelooven dat nu zij Latijn geleerd hebben, zij het zout der aarde, den hefboom van den vooruitgang zijn geworden; dat zonder hen de menschheid zou vergaan.

Dit zal u vleien, wat hen aangaat, zij zullen dit best gelooven en ijdel worden.

Dit hebben wij noodig. Wij zullen hen leeren dat de armoede der massa een „natuurwet" is en zij zullen verrukt zijn dit te leeren en het verhalen. Verder zullen wij door het onderwijs te wijzigen volgens den veranderlijken smaak van den tijd, hun zeggen nu eens dat dit de „wil Gods", dan dat het een „ijzeren wet" is, die maakt dat de arbeiders zich zullen verarmen zoodra zij beginnen zich te verrijken omdat zij zichzelf zoover zullen vergeten dat zij hun welstand zoover opvoeren om er zelfs kinderen op na te houden. Alle opvoeding zal tot doel hebben uw kinderen te doen gelooven dat buiten den providentieelen staat geen heil is. En gij zult dit toejuichen, niet waar?

Nadat wij door het volk de kosten van alle onderricht hebben laten betalen — lager, middelbaar en hooger — zullen wij het zoo schikken dat de beste deelen van de taart (de begrooting) komen aan de zoons der bourgeoisie.

En die groote slungel, het volk, trotsch op zijn universiteit en geleerden, zal zelfs niet bemerken hoe wij nog de regeering zullen opbouwen als een monopolie voor hen die zich de weelde van lycaea en universiteiten voor hun kinderen kunnen veroorlooven. Als wij hun op eens zeiden: „gij zult geregeerd, berecht, beschuldigd en verdedigd, opgevoed en verstompt worden door de rijken in hun belang, zij zouden ongetwijfeld in opstand komen.

Dit is duidelijk. Maar met de belasting en eenige goede wetten zeer „liberale", zal de goede slungel zich best bevinden, vooral wanneer wij hem b.v. zeggen dat men wel twintig examens moet doen om toegelaten te worden tot de hooge betrekking van rechter of minister.

En zietdaar hoe de regeering des volks door de heeren en

rijke bourgeois, tegen wie het volk vroeger in opstand kwam, in een anderen vorm met goedkeuring en bijna onder toejulching van het volk onder het masker der belasting is samengesteld.

Praten wij niet over de militaire belasting, want daaromtrent zou elkeen reeds weten waaraan zich te houden. Wanneer is het staande leger niet het middel geweest om het volk in slavernij te houden? En wanneer heeft een staand leger een land kunnen veroveren als het kwam te staan tegenover een gewapend volk?

Maar neem welke belasting gij verkiest, hetzij direkt hetzij indirekt; grondbelasting, inkomstenbelasting, verbruiksbelasting; neem de belasting voor den oorlog of voor het onderwijs — ontleedt haar, zie waartoe zij u tenslotte voert en gij zult getroffen worden door de groote macht, door de almacht die wij hebben gesteld in handen onzer regeerders.

De belasting is voor de rijken de gemakkelijkste manier om het volk in ellende te houden. Zij is het middel om heele klassen landbouwers en industrie-arbeiders te gronde te richten, zoodra zij door een ongehoorde inspanning ertoe komen hun welzijn te vermeerderen. Zij is tevens het gemakkelijkste instrument om van de regeering het eeuwigdurend monopolie te maken der rijken.

Eindelijk laat zij, onder verschillende voorwendselen, wapenen smeden die eens zullen dienen tot verplettering des volks, als het in opstand komt.

Poliep met duizend hoofden en duizend zuigorganen zooals de zeemonsters uit de oude verhalen, staat zij toe de maatschappij te omstrikken en alle individueele pogingen te regelen, om ze te doen strekken tot verrijking en tot het regeeringsmonopolie der bevoorrechte klassen.

En zoolang de staat, gewapend met de belasting, zal voortgaan te bestaan, zal de vrijmaking van het proletariaat op geenerlei manier kunnen geschieden — noch langs den weg van hervormingen, noch zelfs langs dien der revolutie. Want als

de revolutie dezen poliep niet verplettert, zoolang zij haar de hoofden niet afslaat, de armen en de zuigorganen niet afsnijdt — zal zij door het monster geworgd worden. De revolutie zelfs zal als in 1793 gesteld worden in dienst van het monopolie.

V.

De monopolies.

Laat ons voortgaan met ons onderzoek hoe de moderne staat, die zich in Europa vestigde na de XVIe eeuw en later in de jonge republieken van Noord- en Zuid-Amerika, werkte om het individu tot slaaf te maken. Na de persoonlijke vrijmaking van enkele lagen der maatschappij, die in de vrije steden het juk der lijfeigenschap hadden verbroken, legde hij er zich, zooals wij zagen, op toe om de slavernij te herstellen die voor allen in een nieuwen vorm door zijn onderdanen onder het juk te brengen van zijn ambenaren en van 'n geheel nieuwe klasse van bevoorrechten: de bureaukratie, de kerk, de grondeigenaren, de kooplieden en kapitalisten. En wij zagen hoe de staat de belasting met dat doel hanteerde.

Nu gaan wij de aandacht vestigen op een ander wapen waarvan de staat zich zoo goed wist te bedienen — de vorming van voorrechten en monopolies ten bate van enkele onderdanen en en nadeele van anderen. Hier zien wij den staat in zijn ware gedaante en zijn ware roeping vervullende. Hij legde er zich op toe sinds zijn optreden; ja dit vergunde hem zelfs zich te konstitueeren en onder zijn hoede te groepeeren den heer, den soldaat, den priester en den rechter.

De soeverein werd tegen dien prijs erkend. Aan die roeping is hij getrouw gebleven tot op onze dagen; en als hij erin te kort schiet, als hij ophield een onderlinge verzekering tusschen de bevoorrechten te zijn, zou dit de dood zijn van de instelling — van den geschiedkundigen groei die met dit doel een bepaalden vorm heet aangenomen en dien wij staat noemen.

Het is waarlijk treffend om te konstateeren tot welk punt de

vorming van monopolies ten voordeele van hen die reeds dat hunner geboorte bezaten, of wel dat van de theoakratische of militaire macht, het wezen zelfs uitmaakte van de organisatie die zich in Europa begon te ontwikkelen in de XVIe eeuw, ten einde die der vrije steden uit de middeneeuwen te vervangen.

Wij kunnen de eene of andere natie onverschillig welke nemen: Frankrijk, Engeland, de Duitsche, Italiaansche of Slavische staten, overal vinden wij bij den opkomenden staat ditzelfde karakter. Daarom zal het ons voldoende zijn een blik te werpen op de ontwikkeling der monopolies bij een enkele natie, nl. Engeland waar de ontwikkeling het best bestudeerd is, om deze wezenlijke rol van den staat bij alle moderne naties te begrijpen en te vatten.

Geen enkele vormt hierbij een uitzondering.

Men ziet zeer goed hoe de vorming van den opkomenden staat in Engeland sinds het einde der XVIe eeuw en de vorming van monopolies ten gunste der bevoorrechten hand aan hand gingen.

Reeds vóór de regeering van Elisabeth, toen de Engelsche staat nog in wording was, schiepen de Tudors gedurig monopolies voor hun gunstelingen.

Onder Elisabeth, toen de handelsvloot zich begon te ontwikkelen en een geheele reeks nieuwe industrieën werd ingevoerd in Engeland, werd die neiging nog duidelijker. Elke nieuwe industrie werd als monopolie opgericht, hetzij ten voordeele van vreemdelingen die de Koningin betaalden, hetzij van lieden van het hof, die men een belooning wilde geven.

De exploitatie van aluin in Yorkshire, van zout, van tinmijnen en kolenmijnen in Newcastle, de glasindustrie, de vervolmaakte zeep-, speldenindustrie, enz. — alles werd opgericht als monopolie belemmerend voor de ontwikkeling ervan en met de neiging om de kleine industrieelen te vermoorden. Om de lieden van het hof, wien men het zeepmonopolie had geschonken, te beschermen, ging men b.v. zoo ver dat men aan partikulieren verbood hun zeep voor hun wasch thuis te maken.

Onder Jakobus II vermeerderde de vorming van koncessies en de uitdeeling van patenten altijd tot 1624, toen eindelijk bij de nadering der revolutie een wet werd gemaakt tegen de monopolies. Maar zij was dubbelzinnig. Zij veroordeelde de monopolies en terzelfder tijd handhaafde zij niet alleen degenen die bestonden, zij sanktioneerde er nieuwe en wel zeer belangrijke. Overigens niet zoodra was de wet er of zij werd verkracht.. Men profiteerde van een harer paragrafen die de oude korporaties der steden begunstigde ten einde de monopolies in zoo'n stad eerst te vestigen en later om ze uit te breiden over geheele streken. Van 1630 tot 1650 profiteerde de regeering ook van „patenten", ten einde nieuwe monopolies te vestigen.

De revolutie van 1688 moest deze orgie van monopolies beteugelen. En het was pas in 1689, ten een nieuw parlement, dat een bondgenootschap vertegenwoordigde tusschen de handels- en industriebourgeois en de grondaristokratie tegen het koninklijk absolutisme en de camarilla, begon te werken, dat maatregelen werden genomen tegen de vorming van monopolies tegen het koningschap. De ekonomen zeggen zelfs, dat gedurende bijna een eeuw na 1689 het Engelsche parlement te jaloersch was om niet de vorming van industrieele monopolies toe te staan die zekere industrieelen hadden kunnen begunstigen ten nadeele van anderen.

Men moet in waarheid erkennen dat de revolutie en de komst der bourgeois aan de regeering dit gevolg hadden en dat op die manier groote industrieën zooals katoen, wol, ijzer, steenkool, enz. zich konden ontwikkelen zonder belemmering der monopolisten.

Zij konden zich zelfs ontwikkelen op een manier dat zij nationale industrieën werden, waaraan een massa kleine ondernemers deel kon nemen. Wat duizenden arbeiders toestond duizenderlei verbeteringen aan te brengen aan de kleine werkplaatsen, zonder welke die industrieën zich nooit zouden hebben kunnen volmaken.

Maar de staats-bureaukratie vestigde en bevestigde zich

intusschen. De regeeringscentralisatie, die het wezen is van elken staat, vervolgde haar weg en weldra begon de vorming van nieuwe monopolies in nieuwe sferen, ditmaal op een schaal heel wat grooter dan tijdens de Tudors. Het was toen pas de kindsheid der kunst. Nu zou de staat tot rijpheid komen.

Als het parlement tot op zekere hoogte, door de vertegenwoordigers der plaatselijke bourgeoisie, belet werd in Engeland zelf tusschen beiden te komen in de opgroeiende industrieën en de eenen te begunstigen ten nadeele der anderen, droeg het zijn monopolistische bedrijvigheid over op de koloniën. De Indische Handelsmaatschappij, de Hudsonbaai, maatschappij in Kanada, werden rijke bezittingen, gegeven aan groepen van partikulieren. Later werden de koncessies van grond in Amerika, van goudvelden in Australië, de stoomvaartvrachten en het handleggen op de nieuwe takken van exploitatie in handen van den staat middelen om fabelachtige inkomsten te bezorgen aan zijn beschermelingen. Kolossale fortuinen werden op die manier opeengestapeld.

Getrouw aan zijn dubbele samenstelling, nl. van bourgeois in het Lagerhuis en grondadel in het Hoogerhuis hield het Engelsche parlement zich eerst gedurende de geheele XVIIIe eeuw bezig om de boeren te proletariseeren en de landbouwers met gebonden handen over te leveren aan de groote grondeigenaren. Door akten van „omheining" (Inclosure acts) waardoor het parlement de gemeentegronden verklaarde tot persoonlijk eigendom der heeren zoodra de heeren ze hadden omheind, gingen bijna 3 millioen hektaren gemeentegrond over uit de handen der gemeenten in die der heeren tusschen 1709 en 1869. In het algemeen is het resultaat van de monopolistische wetgeving van het Engelsche parlement, dat een derde van den geheelen bebouwbaren grond behoort aan 523 families.

De omheining was een daad van openbaren roof, maar in de XVIIIe eeuw voelde de staat, door de revolutie hernieuwd, zich sterk genoeg om de ontevredenheid te trotseeren en eventueele boerenopstanden te onderdrukken. Kon hij daarbij niet rekenen op den steun der bourgeoisie?

Want gaf het parlement gronden aan de lords, het begunstigde ook de industrieele bourgeois. Door de boeren uit de dorpen te jagen naar de steden, leverde het de „armen" der uitgehongerde boeren aan de industrieelen. Buitendien, door den uitleg dien het parlement gaf aan de armenwet, doorliepen de agenten der katoenfabrikanten de werkhuizen, d. w. z. de gevangenissen, waar men de werklooze proletariërs opsloot met hun gezinnen en uit die gevangenissen namen zij karrevrachten kinderen mee, die als *leerlingen der werkhuizen* moesten werken tot 14 en 16 uren daags in de katoenfabrieken.

Menige stad in Lancashire draagt tot op heden in zijn bevolking den stempel van zijn oorsprong. Het verarmde bloed dezer uitgehongerde kinderen, uit de werkhuizen van het zuiden gebracht om de bourgeois uit het midden des lands te verrijken en die men liet werken onder de zweep van opzichters, zeer dikwijls van 7 jaar af, ziet men nog in de bloedelooze en klierachtige bevolking dier streek. Dit duurde tot de XIXe eeuw.

Eindelijk, altijd om de opkomende industrieën te helpen, verpletterde het parlement door zijn wetgeving de nationale industrieën in de koloniën. Zoo werd de industrie der weverij, die zoo'n hooge graad van artistieke volmaking in Indië bereikt had, vermoord. Men leverde zoo deze rijke markt aan Engeland over. De linnenweverij in Ierland werd op dezelfde wijze vermoord ten gunste van de katoenen stoffen van Manchester.

Men ziet aldus dat als het bourgeoisparlement, bevreesd zijn kliënten te verrijken door de ontwikkeling der groote nationale industrieën, zich gedurende de XVIIIe eeuw verzette tegen de begunstiging van geisoleerde industrieelen of dat afzonderlijke takken van industrie begunstigd werden ten kosten van anderen — haalde het zijn schade in door de proletarisatie der groote massa van de landbouwbevolking en die der koloniën, die het overleverde aan de onedelste exploitatie der machtige monopolisten. Terzelfder tijd handhaafde en begunstigde het, als het dit doen kon, in Engeland zelf de mijnmonopolies, in de vorige eeuw gegrondvest zoöals dat der kolenhandelaren van

Newcastle, dat duurde tot in 1844 of dat der kopermijnen dat duurde tot 1820.

VI.

De monopolies in de XIXe eeuw.

Sinds de eerste helft der XIXe eeuw begonnen nieuwe monopolies te verrijzen onder bescherming der wet, in vergelijking waarvan de ouden slechts kinderspel waren.

Eerst begon men met spoorlijnen en overzeesche stoomvaartondernemingen met subsidie van den staat. Kolossale fortuinen werden gemaakt in enkele tientallen jaren in Engeland en Frankrijk met behulp van koncessies, verkregen door partikulieren en maatschappijen tot aanleg van spoorlijnen, meestal met garantie van zeker inkomen.

Hierbij voegden zich de groote metaalfabrieken en mijnen om aan de spoortreinen de rails, de ijzeren of stalen bruggen, het rollend materieel en de brandstoffen te leveren — allen daartoe voerende om fabelachtige winsten te maken en groote spekulaties te doen in geannexeerde landerijen. De groote maatschappijen voor den bouw van ijzeren schepen en vooral voor de bereiding van ijzer, staal, koper voor oorlogsmaterieel, zoowel als dit materieel zelf — gepantserde schepen, kanonnen, geweren, sabels, enz., wat men noemde „de ontwikkeling" der achterlijke landen in de industrie volgden. De millionairs rezen toen met stoom op uit den grond, door de half verhongerde arbeiders die men meedogenloos fusileerde of die men vervoerde naar het bagno bij de minste poging tot opstand.

De bouw van een groot spoorwegnet in Rusland (begonnen in de zestiger jaren), op de schiereilanden van Europa, in de Vereenigde Staten, in Mexiko, in de republieken van Zuid-Amerika — zij werden allen bronnen van ongehoorde rijkdommen, opeengestapeld door een geregelde plundering onder bescherming van den staat. Wat 'n ellende was het vroeger als een feodale

adelijke een koopmanskaravaan, die zijn kasteel voorbijging, plunderde! Maar hier waren het honderden, millioenen menschelijke troepen die door de zakenmannen werden uitgeplunderd onder openlijke goedkeuring der staten, der regeeringen — autokraten, parlementairen of republikeinen.

Maar dit is niet alles. Weldra voegden zich hier nog bij: de bouw van handelsschepen, met subsidie van de staten, de groote stoombootlijnen, de onderzeesche telegraafkabels, het doorsteken van schiereilanden en tunnels, de verfraaiing van de steden begonnen onder Napoleon III en eindelijk — alles overheerschende evenals de Eiffeltoren alle naburige huizen doet — de staatsleeningen en de gesubsidieerde banken.

Deze milliardendans werd stof tot „koncessies". Finantiën, koophandel, oorlog, bewapening, opvoeding — alles werd ten nutte gemaakt om monopolies te kweeken en milliardairs te fabriceeren.

En men tracht deze monopolies en koncessies niet te verontschuldigen zeggende dat men op die wijze evenzeer een groot aantal nuttige ondernemers opruimt. Want voor elk millioen nuttig besteed in ondernemingen, lieten de oprichters der maatschappijen drie, vier, vijf, soms tot tien millioen figureeren waarmede de nationale schuld werd verzwaard. Men herinnere zich Panama, waarin de millioenen verdwenen als in een afgrond om de maatschappijen vlot te maken en het tiende gedeelte slechts van het geld, door de aandeelhouders gestort, werd besteed voor de werken der doorgraving. Maar wat met Panama geschiedde, geschiedt met alle ondernemingen zonder uitzondering, in Amerika, in de republiek der Vereenigde Staten zoowel als in de Europeesche monarchieën. „Bijna al onze spoorweg- en andere ondernemingen, zegt Henry George in Vooruitgang en Armoede, zijn op die manier belast. Waar men in werkelijkheid een dollar gebruikt, gaf men obligaties uit voor twee, drie, vier, vijf en zelfs tien dollar en *van die fiktieve sommen worden de interest en dividenden betaald.* 1)

---

[1]) Henry George gaf in zijn Beschermende rechten en Vrij-

En als het nog maar hierbij bleef. Terwijl deze groote maatschappijen gevormd zijn, is haar macht over de menschenbevolking zoo groot, dat men haar alleen kan vergelijken bij die der roovers die vroeger de wegen beheerschten en van elken reiziger, hetzij hij was een voetganger of 'n chef van een handelskaravaan, cyns hieven. En voor elken miliardair, met behulp van den staat oprijzende, regenen millioenen in de ministeries.

De plundering der nationale rijkdommen die heeft plaats gehad en nog plaats heeft met de toestemming en de hulp van den staat — vooral daar waar nog natuurlijke rijkdommen zijn te bemachtigen — is eenvoudig walgelijk. Men moet b.v. den grooten Fransch-Kanadeeschen spoorweg in oogenschouw nemen om zich een denkbeeld te vormen van deze plundering, door den staat geautoriseerd. Al wat de beste gronden aangaat aan de oevers der groote meren van Noord-Amerika of in de groote steden aan den oever der rivieren behoort aan de maatschappij

---

handel het volgende voorbeeld van een mijn in den staat Micihgan. De eigenaars hadden haar gekocht door het terrein te betalen met 15 fr. de hektare. Zij stonden het recht om het erts uit den grond te halen af aan zekeren Colby tegen betaling van 2 frank per ton. Colby stond dit recht af aan Morse en Co. tegen 2 fr. 62 per ton, welk recht Morse weer afstond aan Sellwood tegen 4 fr. 37. Sellwood exploiteerde zelf niet, maar liet het doen door een ondernemer, dien hij 62½ centimes per ton betaalde en wien het uithalen per ton met inbegrip van alles (loon, machines, toezicht, administratie) 50 centimes kostte, wat een winst opleverde van 12½ centimes. Daar men 1200 ton per dag er uithaalde, gaf dit een netto-winst van 140 frank per dag voor den ondernemer, die de exploitatie in handen had; 450 fr. aan Sellwood, 8400 fr. aan Morse en Co., 750 aan Colby en 2400 frank aan de eigenaren of een netto-inkomst van 12.150 fr. per dag, plus de arbeidskosten en de winst, die de ondernemer haalde uit het werk. Dit was de prijs van het monopolie, door den staat gewaarborgd, de last die de verbruiker betaalde om den staat het recht te hebben gelaten om monopolies te verleenen. Dit voordeel is in het klein het beeld van hetgeen in 't groot gebeurt bij alle koncessies: voor spoorwegen, kanalen, schepen, rollend materiaal, bewapening enz.

die het privilegie kreeg om die lijn aan te leggen. Een strook terrein van zeven-en-een-halve kilometer breedte aan beide zijden der lijn over de geheele lengte werd gegeven aan de kapitalisten die den Frans-Kanadeeschen spoorweg aanlegden en toen die lijn, westelijk voortschrijdende, weinig produktieve plateaux doorsneed, werd het equivalent van die strook overal een weinig verstrekt, waar vruchtbare gronden waren die weldra een hooge waarde zouden bereiken. Waar de staat nog kosteloos gronden gaf aan de nieuwe kolonisten, werden de gronden, toegestaan aan den Fransch-Kanadeeschen spoortrein, in stukken van een vierkanten mijl verdeeld, geplaatst als de zwarte vakken op een schaakbord midden in de gronden die de staat gaf aan de kolonisten. En dit is oorzaak dat nu de vierkanten, die aan den staat behooren en gegeven zijn aan de emigranten, allen bewoond, de gronden gegeven aan de kapitalisten van den Frans-Kanadeeschen honderden millioenen dollar waard zijn. En wat het kapitaal betreft dat de Maatschappij gerekend wordt te hebben uitgegeven voor den bouw der spoorlijn vertegenwoordigt volgens aller verklaring drie- of viermalen de som die in werkelijkheid werd uitgegeven.

Waarheen wij ook zien, overal heeft hetzelfde plaats, zoodat het moeilijk wordt een enkel groot fortuin te noemen dat alleen ontstaan is door de industrie zonder behulp van eenig oorspronkelijk regeeringsmonopolie. In de Vereenigde Staten is dit absoluut onmogelijk, zooals Henry George reeds deed opmerken.

Zoo is het groote fortuin der Rothschild's geheel te danken aan de leeningen bij den bankier, stichter der firma, gedaan aan de vorsten om hetzij andere vorsten hetzij hun eigen onderdanen te bevechten.

Het niet minder kolossale fortuin der hertogen van Westminster is geheel te danken aan de gronden die de voorouders kregen van de vorsten en waarop nu grootendeels Londen is gebouwd en dit fortuin blijft alleen gehandhaafd omdat het Engelsche parlement, tegen alle recht in, de kwestie van het schreeuwende onrecht der toeëigening van de gronden der Engelsche natie door de lords niet wil ter hand nemen.

Wat de fortuinen der Amerikaansche milliardairs aangaat — de Astors, Vanderbilts, Goulds, die der petroleum-, staal-, mijnen-, spoorwegen-, zelfs luciferstrusts, enz. — allen vinden hun oorsprong in de monopolies door den staat verleend.

In één woord als iemand nu den staat der rijkdommen opmaakt, door de financiers en zakenlui bemeesterd met behulp van privilegies en monopolies van de staten; als iemand de rijkdommen ging schatten die aldus onttrokken werden aan het publiek vermogen door alle regeeringen — parlementaire, monarchale en republikeinsche — om ze te geven aan partikulieren in ruil voor min of meer bedekte geschenken — de arbeiders zouden er verbaasd van opkijken. Het zijn ongehoorde cijfers, moeilijk te schatten door hen die leven van hun mager loon.

Naast de cijfers — het produkt van de gewettigde plundering — zijn de anderen waarover de boeken over staathuishoudkunde met zalving handelen kleinigheden, kruimels.

Als de ekonomen ons willen doen gelooven dat men bij den oorsprong van het kapitaal de armzalige stuivers vindt, verkregen door besparing der patroons van de winsten hunner industrieele ondernemingen, zijn die heeren óf onkundigen óf zij zeggen met volle bewustheid dingen die niet de waarheid uitdrukken.

De roof, de toeëigening, de plundering der nationale rijkdommen met behulp van den staat, door er de machtigen bij te interesseeren — zietdaar de ware bron der groote fortuinen die jaarlijks opgezameld zijn door de heeren en bourgeois.

Maar, zal men misschien zeggen, gij spreekt ons van den roof der rijkdommen en maagdelijke landen, pas onlangs veroverd door de industrieele beschaving der XIXe eeuw. Dit nu geldt niet voor de oudere landen zooals Engeland en Frankrijk.

Maar in de landen die meer gevorderd zijn in politiek leven, geldt geheel hetzelfde. De regeerders dezer staten vinden onophoudelijk nieuwe gelegenheden om de burgers te berooven ten voordeele hunner beschermelingen. Was Panama, dat dienst deed om zooveel zakenlui te verrijken, niet zuiver Fransch?

Was 't niet een toepassing van de leer van Guizot: Verrijkt u? En naast Panama dat uitliep op een schandaal zijn er nog honderden anderen die tot op onzen dagen bloeien. Wij hebben alleen maar te denken aan Marokko, Tripoli, Yalou in Korea, Perzië, enz. Deze daden van hooge afzetterij hebben nog dagelijks plaats en zij zullen pas een einde nemen bij een sociale revolutie.

Het kapitaal en de staat zijn twee parallel loopende machten die de een zoowel als de andere onmogelijk zouden zijn en die daarom altijd tezamen moeten worden bestreden. Nooit zou de staat de macht hebben verkregen en behouden die hij nu bezit, zelfs niet die hij had in het Rome der keizers, en het Egypte der Farao's, in Assyrië, enz., als hij niet den groei van 't grond- en industrieel kapitaal en de exploitatie ervan had begunstigd — eerst de herderstammen, daarna de landbouwers en nog later de industrieele arbeiders. Door met de zweep of de sabel hen te beschermen wien hij de mogelijkheid verschafte den grond te overmeesteren en zich door middel van roof en later door den gedwongen arbeid der overwonnenen, een zeker gereedschap te verschaffen, hetzij voor de bebouwing van den grond, hetzij om industrieele voortbrengselen te veroveren, d. w. z. door hen die niets bezaten te dwingen om te werken voor hen die wel bezaten (land, ijzer, slaven) werd langzamerhand die geduchte organisatie gevormd die Staat heet. En als het kapitalisme nooit zijn hedendaagschen vorm had bereikt zonder den onophoudelijken en beredeneerden steun van den staat, zou de staat nooit die geduchte macht hebben verkregen, dat opslorpingsvermogen, die mogelijkheid om het geheele leven van elken burger in zijn handen te hebben, die hij nu heeft, als hij niet bewust, met geweld en stelselmatig had gewerkt om het kapitaal te vormen. Zonder de hulp van het kapitaal zou het de koninklijke macht nooit gelukt zijn zich vrij te maken van de kerk en zonder behulp van den kapitalist zou hij nooit de hand hebben kunnen leggen op het geheele bestaan van den modernen mensch van de eerste schooldagen af tot aan het graf toe.

Zietdaar de reden waarom men zegt dat het kapitalisme da-

teert van de XVe of XVIe eeuw, deze bewering kan alleen beschouwd worden als te hebben zeker nut, voor zooverre zij dient *om het parallelisme der evolutie van den staat en van het kapitaal te bevestigen.* Maar het feit bestaat daarin dat de exploitatie van den kapitalist reeds bestond daar waar de eerste kiemen waren van individueel bezit van den grond, daar waar het recht van eenige partikulieren om het vee op zeker terrein te laten weiden en later de mogelijkheid om zeker land te bewerken door gedwongen of gehuurden arbeid waren gevestigd. Op dit oogenblik zelfs kunnen wij zien hoe het kapitalisme reeds zijn noodlottig werk vervult bij de Mongoolsche herdersvolken (de Mongolen en de Bouriaten), die ter nauwernood komen uit de fase van den stam.

Het is werkelijk voldoende dat de handel uit deze fase treedt (gedurende welke niets kon worden verkocht door een lid van den stam aan een ander lid), het is voldoende dat de handel individueel wordt om het kapitalisme te voorschijn te roepen. En zoodra de staat (van buiten komende of in zekeren stam ontwikkeld) zijn hand legt op den stam door de belasting en zijn ambtenaren, zooals hij het doet voor de Mongoolsche stammen, zijn het proletariaat en het kapitalisme reeds geboren en zij beginnen noodzakelijk hun evolutie. De Europeesche staten maken op dit oogenblik hun veroveringen in Afrika en Azië, ten einde de Kabielen, de Marokkanen, de Arabierne uit Tripoli, de Fellah's in Egypte, de Perzen, enz. ten prooi te maken van de Europeesche kapitalisten en de inlandsche exploitanten. En in die reeds veroverde landen kan men ten duidelijkste zien, hoe het een het andere voorbrengt en hoe zij wederkeerig hun gelijkloopende evolutie bepalen.

VII.

De monopolies in het konstitutioneele Engeland. — In Duitschland. — De Koningen van den tijd.

De ekonomen die onlangs de ontwikkeling der monopolies

in de verschillende staten hebben bestudeerd, maakten deze opmerking, dat in Engeland — niet alleen in de XVIIIe eeuw, zooals wij het daareven zagen, maar ook in deXIXe eeuw de schepping van monopolies in de nationale industrieën en ook van deze kombinaties tusschen patroons om de prijzen van hun produkten te verhoogen die men kartels of trusts noemt, niet de uitbreiding heeft bereikt die zij onlangs in Duitschland heeft genomen.

Echter het feit wordt verklaard niet door de deugden der politieke organisatie van den Engelschen staat — deze is even monopolistisch als de anderen — maar zooals diezelfde ekonomen het aanduiden, door de positie van Engeland als eiland dat den invoer toelaat van koopwaren tegen lage prijzen (zelfs van weinig waarde in vergelijking met haar gewicht) en de vrijhandel die er het gevolg van is.

Anderzijds vond Engeland na kolonies veroverd te hebben even rijk als Indië en nadat het landen gekoloniseerd had (altijd dank zij zijn positie als zeemogendheid) als Noord-Amerika en Australië, in die landen zoo talrijke en groote gelegenheden om monopolies van kolossalen omvang te scheppen, dat het daar zijn voornaamste werkkrachten heen leidde.

Zonder die twee oorzaken zou het in Engeland hetzelfde wezen als elders.

Waarlijk reeds Adam Smith had doen opmerken dat nooit drie patroons elkander ontmoeten zonder samen te spannen tegen hun arbeiders en ook tegen de afnemers. De neiging om patroonsvereenigingen in het leven te roepen — kartels, trusts — heeft altijd bestaan en men zal het werk van Macrosty een hoeveelheid feiten vinden die aantoonen hoe de patroons erop uit zijn om samen te spannen tegen de verbruikers.

Het Engelsche parlement evenals alle andere regeeringen, begunstigde deze samenspanningen van patroons; de wet trof slechts samenspanningen tusschen arbeiders, die zij strafte als samenspanningen tegen de veiligheid van den staat.

Maar daarnaast had men den vrijhandel die in de veertiger jaren werd binnengeleid en de lage prijzen der invoerartikelen

per zee, die dikwijls genoeg aan de samenspanningen der patroons leelijke parten speelden. Engeland, dat het eerst de groot-industrie invoerde, weinig vreezende voor vreemde konkurrentie en den vrijen invoer vragend van grondstoffen. Engeland dat terzelfder tijd tweederden van zijn grond had gegeven aan een handvol lords die de boeren van hun land joegen en aldus gedwongen om te leven van ingevoerd graan, rogge, haver en vleesch, Engeland was gedwongen den vrijhandel te handhaven. 1)

Maar de vrijhandel liet ook toe gemaakte produkten in te voeren. En telkens als zich een vereeniging van patroons vormde om de prijzen te doen stijgen, hetzij garen, hetzij cement, hetzij glas — voerde men die waren uit den vreemde in, zooals Levy vertelt in zijn boek.2) Meestal inferieur van kwaliteit deden zij niettemin konkurrentie aan daar waar de mindere kwaliteit van het produkt vooraf was aanvaard. Op die manier werden de plannen der patroons die een kartel hadden gevormd of een soort trust, teleurgesteld. Maar wat 'n strijd om den vrijhandel, die geenszins naar den zin van den grondeigenaar en hun pachters was, te handhaven.

Echter ongeveer van de jaren 1886—95 begon de vorming van groote kartels of trusts van personen, die sommige industrieën monopoliseerden, in Engeland evenals elders. En de oorzaak daarvan — men hoort het nu — was dat de patroonssyndikaten internationaal begonnen georganiseerd te worden, zoodat de ondernemers derzelfde industrieën in de protektionistische landen evengoed als die van Engeland werden

---

[1]) Men voert in Engeland tot het voedsel in van het beetje vee, dat men er teelt: lijnkoeken, hooi, verschillende graansoorten en wat het vleesch aangaat, de Engelsche boeren zijn pas begonnen ossen- en schapenvleesch te eten, zoodra men in de zestiger jaren vleesch uit Amerika en later uit Australië en Nieuw-Zeeland invoerde. Tot dien tijd was het vleesch een onbereikbare weelde voor de boeren.

[2]) Monopole, Kartelle und Trusts. 1909.

samengetrokken. 1) Op die manier spreidde het privilegie in Duitschland gevestigd of in Rusland ten gunste van de Duitsche of Russische fabrikanten, zich uit over de landen met vrijhandel.

Het gevolg dezer internationale syndikaten liet zich overal gevoelen. Zij droegen in hooge mate bij tot de verhooging der prijzen. Zij verhoogen niet alleen de prijzen van die speciale koopwaren der syndikaten, *maar die van alle koopwaren.*

Moet men hier nog bijvoegen dat deze syndikaten of trusts in duizenderlei opzichten de hooge bescherming genieten der staten, terwijl de internationale arbeiderssyndikaten door dezelfde regeeringen in den ban zijn gedaan? Zoo verbiedt de Fransche regeering de Internationale en de Belgische en Duitsche regeering zetten een agitator die uit Engeland komt om een internationaal arbeiderssyndikaat te organiseeren, uit het land. Maar nooit is nog een agent van een trust uit eenig land gezet. 2)

Om terug te komen op het Engelsche parlement, het heeft nooit gefaald in de taak van alle regeeringen, der oude zoowel als dat der nieuwe staten, n.l. om de exploitatie te begunstigen van de armen door de rijken. In de XIXe eeuw evenmin als tevoren heeft het ooit verzuimd monopolies te scheppen sinds de gelegenheid zich daartoe voordeed. Zoo is prof. Levy, die wil aantoonen hoe veel hooger Engeland in dit opzicht staat boven Duitschland, niettemin gedwongen om te getuigen dat voor

---

1) Deze syndikaten, die b.v. de meeste fabrikanten van naaigaren, glas, cement, enz. omvatten, verhinderen in de protektionistische landen dat de vreemde konkurrentie de prijzen in Engeland doet dalen. Vroeger konden de Duitsche en Russische fabrikanten dezer zelfde producten, na in hun eigen landen een zekere hoeveelheid te hebben verkocht tegen hooge prijzen (dank zij het douanetarief) er een deel van zenden naar Engeland, sinds de verschillende Engelsche fabrikanten dezer produkten zich onder elkander hadden verstaan en een syndikaat hadden gevormd om er de prijzen van te verhoogen. Tegenwoordig zijn de groote Duitsche en Russische fabrikanten vereenigd in een internationaal patroonssyndikaat en doen zij het niet meer.

2) Wat den modernen groei van deze internationale kartels

zooverre er geen moeilijkheden in den weg stonden voor vreemden invoer, het Engelsche parlement niet achter bleef om ervan te profiteeren ten einde de monopolies te begunstigen.

Zoo werd het monopolie der kolenhandelaars in Newcastle op de markt te Londen begunstigd door de wet tot in 1830 en het kartel dier kooplieden werd pas in 1844 verbroken tijdens de sterke chartistische beweging van dien tijd. En niet later dan in 1870—80 vormden zich die koalities van stoomvaartmaatschappijen, waarover men zooveel heeft gesproken — begunstigd natuurlijk door den staat.

Maar dat was niet alles. Al wat mogelijkerwijze kon gemonopoliseerd worden, werd door het Engelsche parlement gemonopoliseerd.

Sinds men begon de steden te verlichten door middel van gas,

---

aangaat, ik zal hier resumeeren wat André Moriset heeft verteld in de *Guerre sociale* van 6 Febr. 1912 over de iuternationale overeenkomst die bestaat ten opzichte van blindeeringbedekking. Zij omvatte bij 't begin 10 deelhebbers, waaronder Krupp, Schneider, Maxim, Carnegie enz., verdeeld in vier groepen: Engelsche, Duitsche, Fransche en Amerikaansche. Deze tien verbonden zich met elkander om de orders der regeeringen onder elkaar te verdeelen zonder elkaar konkurrentie aan te doen. Hij, die zoo'n order kreeg, vroeg een zekeren overeengekomen prijs en de andere leden van het kartel schreven in voor een beetje hoogere prijzen. Er bestond buitendien een *pool* — een fonds samengesteld uit stortingen van zooveel procenten op elke order, dat diende om de winsten der verschillende orders gelijk te maken. Sinds 1899 werden drie groote maatschappijen opgenomen in dit kartel, om te vermijden dat zij konkurrentie zouden aandoen. Men begrijpt de ontzettende macht van zoo'n syndikaat. Niet alleen biedt dit het middel aan om de staatskassen te plunderen en groote winsten te maken, maar het heeft er alle belang bij om alle staten, groote en kleine, aan te sporen pantserschepen te maken. Vandaar een ware koorts om Dreadnoughts en Super-Dreadnoughts te maken. De bankiers, die bij dit syndikaat zijn geïnteresseerd, vragen niet beter dan het noodige geld te leenen aan de staten, hoe hoog reeds hun respektieve schulden zijn. „Leve de Staat!"

het drinkwater van verre te halen, de rioolen te kanaliseeren, trams aan te leggen en eindelijk de telefoon te plaatsen, liet het Engelsche parlement niet na om deze publieke diensten als monopolies op te richten ten gunste van bevoorrechte maatschappijen. Zoo hebben de bewoners van de steden in Kent en andere graafschappen ongerijmd hooge prijzen te betalen voor het water en het is haar onmogelijk om het noodige water zelf aan te voeren en in huis te verdeelen, het parlement heeft dit als privilegie gegeven aan maatschappijen. Elders is het hetzelfde met gas en met trams en overal bestond tot 1 Januari 1912 het monopolie der telefoon.

De eerste telefoon werd in Engeland ingevoerd door verschillende privaatmaatschappijen. En de staat, het parlement haastte zich om haar het monopolie te verleenen voor de telefoon in sommige steden, in sommige distrikten voor 31 jaar. Weldra smolten de meeste maatschappijen samen tot één machtige nationale maatschappij en toen werd het een schandalig monopolie.

Met haar hoofdlijnen en „koncessies" liet de National Telefoonmaatschappij den dienst der telefoon van vijf tot tien maal duurder betalen dan elders in Europa. En daar de Maatschappij door haar monopolie met jaarlijksche uitgaven van 75 millioen een netto-winst behaalde van 27 millioen per jaar, haastte zij zich geenszins om het aantal stations te vermeerderen, daar zij liever hooge dividenden gaf aan haar aandeelhouders en haar reservefonds vermeerderde, dat in 15 jaren reeds was gestegen tot meer dan 100 millioen. Dit deed de waarde van deze maatschappij verhoogen en dus de som die de staat zou moeten betalen om zijn privilegie terug te koopen, als zij gedwongen werd dit te doen vóór het einde der koncessie van 31 jaar.

Deze toestand had tot gevolg dat de privaat-telefoon, zoo algemeen in gebruik op het vasteland in Engeland alleen was voor handelaars en rijken. Pas in 1912 werd het telefoonsysteem der Maatschappij gekocht door de administratie van post- en telegraaf, nadat zij de monopolisten eenige honderden millioenen in den zak hadden gebracht.

Zoo schept men een bourgeoisie steeds talrijker en vreeselijk rijk te midden eener natie waar de helft der volwassen mannen in loondienst of meer dan 4 millioen menschen wekelijks minder verdienen dan 17 gulden en meer dan 3 millioen minder dan 12 gulden. Welnu 17 gulden 's weeks in Engeland dat is met het oog op de tegenwoordige prijzen der eerste levensbehoeften, ter nauwernood het *strikt noodzakelijke* voor een gezin bestaande uit twee volwassenen en twee kinderen, die een huis bewonen van twee-en-halve gulden per week. De nauwkeurige opgaven van professor Bowey en Rowntree te New-York, aangevuld door die van Chiozza Money hebben dit geheel bevestigd.

Als dit de schepping van monopolies was in een vrijhandelland, wat dan te zeggen van de protektionistische landen, waar niet alleen de konkurrentie der vreemde produkten onmogelijk is gemaakt, maar waar de groote ijzerindustrieën, de rails-, de suikerfabrieken, enz. altijd worstelend om geld te vinden, onophoudelijk zijn gesubsidieerd door den staat?

Duitschland, Frankrijk, Rusland ,de Vereenigde Staten zijn ware broeikassen van monopolies en patroonssyndikaten, beschermd door den staat. Deze organisaties, zeer talrijk en soms zeer machtig, zijn in de mogelijkheid om de prijzen hunner produkten in groote mate te verhoogen.

De ertsen — bijna allen — de metalen, de ruwe suiker en de suikerraffinaderijen, de spiritus voor de industrie en vele andere industrieën, de tabak, de raffinaderijen van petroleum, enz. — ze zijn allen monopolies, in kartels of trusts georganiseerd, altijd met behulp van den staat en dikwijls onder zijn bescherming.

Een der beste voorbeelden van de laatste soort wordt gegeven door de Duitsche suikersyndikaten. Daar de suikerproduktie een industrie is, onderworpen aan staatstoezicht en tot zekere hoogte onder zijn beheer, vereenigden 450 suikerraffinaderijen zich onder beschermheerschap van den staat ter exploitatie van het publiek. Deze exploitatie duurde tot de konferentie te Brussel die een weinig de belanghebbende bescherming van de Russische en Duitsche regeeringen beperkte, ten einde de Engelsche raffinadeurs te beschermen.

Hetzelfde had in Duitschland plaats met vele andere industrieën, zooals het syndikaat van brandewijn, het Westfaalsch kolensyndikaat, het beschermde syndikaat der fabrikanten in porcelein en aardewerk, de fabrikantenvereenigingen van spijkers, gemaakt uit Duitsch staaldraad, enz., zonder te spreken van de zeevaartmaatschappijen, spoorwegmaatschappijen, industrieën van oorlogsmaterieel, enz. noch de monopolistische syndikaten voor de exploitatie van erts in Brazilië en zoovele anderen. 1)

Men behoeft zich niet te verplaatsen naar Amerika, hier vindt men hetzelfde.

Niet alleen in de tijden van kolonisatie en van het begin der moderne industrie maar nu nog worden dagelijks in elke Amerikaansche stad schandalige monopolies gevormd. Overal dezelfde neiging om onder bescherming van den staat de exploitatie der armen door de bezitters en slimmerts te begunstigen en te versterken. Elke nieuwe vordering der beschaving voert tot nieuwe monopolies, nieuwe vormen van exploitatie begunstigd door den staat in Amerika even goed als in de oude staten van Europa.

Aristokratie zoowel als demokratie, geplaatst in het kader van den staat, doen precies hetzelfde. De eene zoowel als de andere, aan de regeering gekomen, staat even vijandig tegen-

---

[1]) Delaisi geeft een voortreffelijk voorbeeld van een syndikaat — zeker dat van St. Aubin — ontstaan onder Lodewijk XV, dat sinds altijd gebloeid heeft door zijn aandeelhouders te zoeken in de hooge sferen der regeerders. Eerst nam het zijn aandeelhouders en beschermers uit het hof, daarna uit den keizerlijken adel van Napoleon I, weer later uit de hooge aristokratie van de Restauratie en eindelijk uit de republikeinsche bourgeoisie en het veranderde zijn sfeer van exploitatie naar gelang van de tijden. Dit syndikaat bloeit nog onder de hooge bescherming der legitimisten, Bonapartisten en republikeinen, die zich associeerden ter exploitatie. De vorm van den staat verandert, maar omdat het wezen hetzelfde blijft, blijven de trust en het monopolie altijd en ook de exploitatie der armen ten voordeele der rijken.

over de eenvoudigste rechtvaardigheid jegens den voortbrenger van alle rijkdommen — den arbeider!

En was het nog maar de infame exploitatie waaraan geheele bevolkingen blootstaan van de zijde van de staten om zeker aantal industrieelen, bankiers en maatschappijen te verrijken! Maar het kwaad zit veel dieper. De groote spoorwegmaatschappijen, de staal-, kolen-, petroleum-, koper-, enz. maatschappijen, de groote banken worden een geduchte politieke macht in alle moderne staten.

Men behoeft slechts te denken aan de manier waarop de bankiers en groote financiers de regeeringen beheerschen in oorlogskwesties. Zoo weet men dat de persoonlijke sympathieën voor Duitschland, niet alleen van Alexander II maar ook van koningin Viktoria, de Russische en Engelsche politiek in 1870 beïnvloedden en bijdroegen tot de verplettering van Frankrijk. Men heeft later gezien, hoeveel aandeel de persoonlijke sympathie van koning Edward VII had in de goede verstandhouding tusschen Engeland en Frankrijk.

Maar er zou geen overdrijving in wezen als wij zeiden dat de voorkeur der familie Rothschild, de invloed van de bank te Parijs en de katholieke bank te Rome veel machtiger zijn dan de voorliefde en de belangen der koningen en koninginnen. Men weet b.v. dat de houding der Vereenigde Staten tegenover Kuba en Spanje veel meer afhing van de monopolistische senatoren in de suikerindustrie dan van de sympathie der Amerikaansche staatslieden voor de Kubaansche opstandelingen.

VIII.

De Oorlog.

INDUSTRIEELE WEDIJVER.

Reeds in 1883 toen Engeland, Duitschland, Oostenrijk en Rumenië gebruik makende van het isolement van Frankrijk, zich verbonden tegen Rusland en een vreeselijke Europeesche oorlog

op het punt stond van uitbreken, toonden wij in de *Révolté*, aan, wat de ware motieven waren van den wedijver tusschen de staten en van de oorlogen die daaruit zouden voortkomen.

Het is altijd de wedijver naar afzetmarkten en het doel om recht achterlijke volkeren te exploiteeren, die de oorzaak is van de moderne oorlogen. Men vecht niet meer in Europa voor de eer der vorsten. Men werpt legers op elkaar ter bescherming van de inkomsten der zeer machtige heeren Rothschild of Schneider, dat hoogst-achtenswaardige gezelschap van Anzin of de zeer heilige katholieke bank van Rome. De koningen tellen niet meer mede.

Alle oorlogen die men sinds 150 jaar in Europa heeft gehad, waren oorlogen voor de belangen van den handel, voor de rechten op exploitatie.

Tegen het einde der XVIIe eeuw begonnen de groot-industrie en de wereldhandel zich in Frankrijk te ontwikkelen, gesteund door een oorlogsmarine en koloniën in Amerika (Kanada) en Azië (Indië). Toen profiteerde Engeland, dat zijn konkurrenten in Spanje en Holland reeds verpletterd had, en dat voor zich alleen het monopolie van den zeehandel, van de macht ter zee en van een koloniaal rijk wilde behouden, ervan om na de revolutie in Frankrijk tegen de republiek een heele reeks oorlogen te beginnen. Het begreep toen wat de gemonopoliseerde uitvoer der produkten zijner opkomende industrie zou opbrengen.

Rijk genoeg zijnde om de legers van Pruisen, Oostenrijk en Rusland te betalen deed Engeland Frankrijk gedurende een kwart eeuw een noodlottige reeks van oorlogen aan. Frankrijk moest bloeden voor het onderhoud dezer oorlogen en het was slechts tegen dien prijs dat het zijn recht wist te handhaven om een „groote mogendheid" te blijven. Dat wil zeggen het behield het recht om zich niet te onderwerpen aan alle voorwaarden, die de Engelsche monopolisten het wilden opleggen in het belang van hun handel. Het behield ook het recht een vloot en militaire haven te hebben. Gedwarsboomd in zijn plannen van Koloniale uitbreiding in Noord-Amerika (het had Kanada verloren) en in

Indië (het moest zijn koloniën verlaten) kreeg het in ruil verlof om een koloniaal rijk te stichten in Afrika — op voorwaarde dat het van Egypte zou afblijven — en zijn monopolisten te verrijken door de Arabieren in Algerië te plunderen.

Later, in de tweede helft der XIXe eeuw werd het de beurt van Duitschland.

Toen de lijfeigenschap er werd afgeschaft ten gevolge van den opstand van 1848 en de afschaffing van het gemeente-eigendom de jonge boeren dwong om in grooten getale van het land naar de steden te gaan, waar zij hun „ongebruikte armen" aanboden aan de industrieele fabrikanten voor hongerloonen — deed de groot-industrie haar intrede in Duitschland. De Duitsche industrieelen begrepen weldra dat als men het volk een goede realistische opvoeding gaf, zij snel de landen der groot-industrie zooals Engeland en Frankrijk, kon achterhalen, altijd op voorwaarde dat aan Duitschland een voordeelig afzetgebied buiten zijn grenzen werd verschaft.

Zij wisten wat Proudhon zoo juist had aangetoond, dat de industrieel zich dan alleen ernstig kon verrijken als een groot deel zijner waren wordt uitgevoerd naar landen waar zij verkocht kunnen worden tegen prijzen, die zij nooit zouden kunnen halen in het land van oorsprong.

Toen werd het in alle sociale lagen van Duitschland, zoowel in die der uitgezogenen als in die der uitzuigers, een hartstochtelijk verlangen naar de eenheid van Duitschland tegen elken prijs, om er een machtig rijk van te maken dat in staat zou zijn een geducht leger, een sterke vloot te handhaven en havens te kunnen veroveren in de Noord Zee, in de Adriatische Zee en — eens — in Afrika en het Oosten, een rijk dat de ekonomische wet in Europa zou kunnen voorschrijven.

Daartoe moest het de kracht van Frankrijk, dat in den weg stond, breken en dat de kracht bezat of scheen te bezitten dit te beletten.

Vandaar de vreeselijke oorlog van 1870 met al zijn droeve

gevolgen voor den algemeenen vooruitgang, die wij tot op heden ondervinden.

Door dien oorlog en deze zegepraal over Frankrijk werd eindelijk een Germaansch keizerrijk, die droom der radikalen en socialisten en gedeeltelijk van de Duitsche konservatieven sinds 1848, gesticht en weldra deed het zijn poitieke macht en zijn recht, om in Europa de wet voor te schrijven, gevoelen en erkennen.

Weldra gelukte het Duitschland, dat kwam in een periode van jeugdige aktiviteit, zijn industrieele produktiviteit te verdubbelen, te vertiendubbelen en op dit oogenblik begeert de Duitsche bourgeois nieuwe bronnen van rijkdom een beetje overal: in de vlakten van Polen, in de prairiën van Hongarije, op de plateaux van Afrika en vooral rondom de Bagdad-lijn in de rijke valleien van Klein-Azië, die den Duitschen kapitalisten een ijverige bevolking ter exploitatie zullen leveren onder een der schoonste hemelen der wereld, misschien eens ook Egypte.

Export- en vooral oorlogshavens willen de Duitsche koloniale zakenmenschen veroveren in de Adriatische Zee in Europa en in de Adriatische Zee van den Indischen Oceaan — de Perzische golf — zoowel als op de kust van Afrika te Beira en later in de Stille Zuidzee. Hun trouwe dienaar, het Germaansche keizerrijk, staat hen daarbij ten dienste met zijn legers en pantserschepen.

Maar overal ontmoeten deze nieuwe veroveraars een geduchten konkurrent, den Engelschman, die hun overal den weg verspert.

. Jaloersch om zijn opperheerschappij ter zee te behouden, jaloersch vooral om zijn kolonies te bewaren ter exploitatie voor zijn monopolisten; verschrikt door het succes der koloniale politiek van Duitschland en de snelle ontwikkeling zijner oorlogsmarine verdubbelt Engeland zijn pogingen om een vloot te hebben die in staat is met zekerheid de Duitsche vloot te verpletteren. Het streeft ook naar bondgenooten ten einde de militaire macht van Duitschland te land te verzwakken. En als de Engelsche pers alarm roept en de Engelsche natie schrik aan-

jaagt door de vrees te uiten voor een Duitsche invasie, dan weet zij heel goed dat dáár het gevaar niet schuilt.

Neen, het moet het Engelsche leger daarheen kunnen werpen waar Duitschland met hulp van Turkije eenige Britsche kolonie Egypte b.v. zou kunnen aanvallen. En daarom moet het bij zich thuis een groot territoriaal leger kunnen onderhouden dat in nood elken arbeidersopstand in bloed kan smoren. Daarom vooral leert men den wapenhandel aan de bourgeoisjeugd, gegroepeerd in verkenningstroepen (scouts is padvinders).

De Engelsche bourgeoisie wil nu met Duitschland doen wat het tweemalen deed, om de ontwikkeling van de Russische zeemacht voor 50 jaar of langer te beletten: eens in 1855 met behulp van Turkije, Frankrijk en Piémont en een andermaal in 1904, door Japan te werpen op de Russische vloot en zijn militaire havens in de Stille Zuidzee.

Zoo leven wij sinds twee jaar in afwachting van een kolossalen Europeeschen oorlog die eens kan uitbreken.

Buitendien moet men niet vergeten dat de industrieele golf, van het westen naar het oosten gaande ook Italië, Oostenrijk, en Rusland heeft meegesleept. En die staten komen op hun beurt op voor hun „recht", het recht hunner monopolisten in Afrika en Azië.

De Russische rooverij in Perzië, de Italiaansche rooverij tegen de Arabieren in de woestijn van Tripoli en de Fransche rooverij in Marokko zijn daarvan het gevolg.

Het *consortium* roovers, in dienst van de monopolisten die Europa regeeren, heeft Frankrijk permissie gegeven zich meester te maken van Marokko, gelijk het de permissie heeft geschonken aan de Engelschen om Egypte binnen te palmen.

Het heeft Italië toegestaan een deel te nemen van het Ottomaansche rijk ten einde te beletten dat het door Duitschland werd gepakt en het stond Rusland toe Noordelijk Perzië te pakken opdat de Engelschen zich meester zouden maken van een goed stuk aan de oevers der Perzische golf, vóórdat de Duitsche spoorweg daar is aangekomen!

En daarom vermoorden de Italianen op onedele wijze de

goedaardige Arabieren, moorden de Franschen de Marokkanen en hangen de gehuurde moordenaars van den czaar de Perzische patriotten op die hun vaderland wilden doen herleven door een beetje politieke vrijheid.

Zola had gelijk toen hij zei: „wat 'n schelmen die eerlijke lui"!

DE GROOTE FINANCIERS.

Wij zeiden dat alle staten sinds de groote industrie zich in de natie ontwikkelt, ertoe gebracht worden om oorlog te zoeken. Zij worden ertoe gedreven door de industrieelen en zelfs door de arbeiders ten einde nieuwe afzetmarkten, nieuwe bronnen van verrijking te veroveren.

Maar erger dan dit: heden bestaat er in elken staat een klasse of beter gezegd een kliek, die nog machtiger is dan de fabrikanten en die ook drijft tot den oorlog. Dat zijn de groote financiers, de bankiers die in de internationale betrekkingen tusschen beiden komen en de oorlogen uitspuwen.

Dit geschiedt tegenwoordig op een zeer eenvoudige manier.

Tegen het einde der middeneeuwen was het meerendeel der groote Italiaansche republieken geëindigd met schulden maken. Toen zij gekomen waren tot den tijd van verval, daar zij rijke markten wilden veroveren in het Oosten en deze verovering der markten leidde tot eindelooze oorlogen tusschen de republieken, moesten deze groote schattten maken bij de groote koopmansgilden.

Eenzelfde verschijnsel heeft nu plaats bij de staten, waaraan syndikaten van bankiers zeer graag leenen om zoo hypotheek te krijgen op hun inkomsten.

Natuurlijk geschiedt dit vooral met de kleine staten. De bankiers leenen hun voor 7, 8, 10 pCt. wetende dat zij de leening slechts voor 80 of 70 pCt. realiseeren." Zoo doende ontvangt de staat na aftrek der kommissieloonen voor banken en tusschenpersonen die van 10 tot 20 pCt., soms zelfs tot 30 pCt. loopen, zelfs niet een driekwart gedeelte van de sommen die hij inschrijft in de grootboeken der nationale schuld.

Van die sommen, die aldus vergroot zijn, moet de met schulden beladen staat interest en aflossing betalen. En doet hij dit niet op den vastgestelden termijn, dan vragen de bankiers niets liever dan de achterstallige gelden voor rente en aflossing te voegen bij de hoofdsom. Hoe slechter het den staten gaat, hoe onzinniger de uitgaven der staatshoofden, hoe liever men nieuwe leeningen sluit.

Dan richten de bankiers een consortium op om de hand te leggen op sommige belastingen, zooals douane-rechten, spoorlijnen en dergelijken.

Aldus hebben de groote Engelsche financiers Egypte te gronde gericht en het later geannexeerd. Hoe dwazer de uitgaven van den Khedive, hoe meer men hem aanmoedigde. Dat was de annexatie in kleine stukken.

Op dezelfde wijze zal men Turkije ruineeren om zijn provincies weg te kapen. Eveneens met Griekenland, waar een groep bankiers dreef tot den oorlog met Turkije om zoo een deel van de inkomsten van het overwonnen Turkije te overmeesteren.

En eveneens exploiteerden de groote Engelsche en Amerikaansche financiers Japan vóór en gedurende de twee oorlogen met China en Rusland.

Wat China aangaat, dit is allang schatplichtig gemaakt door een syndikaat, dat de groote banken van Engeland, Frankrijk, Duitschland en de Vereenigde Staten vertegenwoordigt. En sinds de revolutie in China eischen Rusland en Japan om deelgenooten te worden in dit syndikaat. Zij willen ervan profiteeren om niet alleen hun exploitatie-sfeer, maar ook hun grondgebied uit te breiden. De verdeeling van China, door de bankiers voorbereid, staat op de dagorde.

Kortom er bestaat in de staten die leenen een geheele organisatie, waartoe regeerders, bankiers, direkteuren van maatschappijen, zakenmenschen, in één woord de geheele bende die Zola zoo goed beschreef in zijn roman „Het geld" en deze reiken elkaar de hand ten einde geheele staten te exploiteeren.

Waar de naive menschen diep liggende politieke oorzaken meenen te ontdekken of wel nationalen haat, zijn het niets anders

dan komplotten gesmeed door de finantieele roovers. Deze exploiteeren alles: politieke en ekonomische naijver, nationale vijandschap, diplomatieke tradities en godsdienstige twisten.

Achter alle oorlogen der laatste 28 jaren vindt men de hand der groote financiers. De verovering van Egypte en de Transvaal, de annexatie van Tripoli, de bezetting van Marokko, de verdeeling van Perzië, de moordpartijen in Mandsjoerije en de internatonale moord en plundering in China tijdens de zaak der Boksers, de oorlog van Japan — overal vindt men de groote banken terug. Overal hebben de financiers de beslissende stem. En als er tot op heden nog geen groote Europeesche oorlog is uitgebroken, dan komt dit omdat de financiers aarzelen. Zij weten niet voldoende, naar welken kant de balans der milliarden die in het spel zullen worden gebracht, overhelt, zij weten niet, op wie zijn milliarden te zetten.

Wat de honderduizenden menschenlevens aangaat, die de oorlog zal kosten, de financiers trekken zich daar niets van aan. De geest van den financier redeneert met cijfers, die tegen elkander op de balans komen. De rest hoort niet thuis in zijn domein; hij bezit zelfs niet de verbeelding noodig om de menschenlevens in zijn berekening op te nemen.

Welk een onedele wereld moet onthuld worden wanneer iemand zich slechts de moeite geeft om achter de schermen te zien bij de groote financiers! Men raadt het genoeg door den kleinen hoek achter den sluier opgetild door Lysis in zijn artikelen in de Revue en als boek verschenen onder den titel: Contre l'oligarchie financière en France.

Men ziet uit dat werk hoe vier of vijf groote banken te weten: *Crédit Lyonnais, Sociétét Générale, Comptoir National d'Escompte* en *Crédit Industriel et Commercial*, het geheele monopolie der groote financieele operaties in handen hebben.

Het grootste deel, bijna acht-tiende der spaarpenningen, die jaarlijks bijna 2 milliard bedragen — wordt gestort bij die groote banken en wanneer de vreemde staten, groote zoowel als kleine, spoorwegmaatschappijen, de gemeenten, de industrieele

maatschappijen der vijf werelddeelen te Parijs komen om een leening te sluiten, wenden zij zich tot deze vier of vijf groote banken. Deze hebben het monopolie van vreemde leeningen en beschikken over het mechanisme dat noodig is om ze te doen werken.

Het is niet het talent der bankdirekteuren, dat dezen winstgevenden toestand in het leven roept het is de Staat, de Fransche regeering allereerst, die deze banken beschermde en begunstigde en voor haar een bevoorrechte plaats schiep, die weldra een monopolie werd. En later veroverden de andere staten, de leenende, dit monopolie. Het *Credit Lyonnais*, dat de Russische leeningen monopoliseert, is deze bevoorrechte plaats verschuldigd aan de financieele agenten der Russische regeering en aan de ministers van finantiën van den czaar.

De zaken door deze vier of vijf maatschappijen gezamenlijk gedaan beloopen milliarden. In twee jaren (1906 en 1907) gaven zij aan verschillende leeningen zeven-en-een-half milliard uit — 7500 millioenen waarvan 5500 in vreemde leeningen (Lysis). En als men hoort dat het kommissieloon van deze maatschappij ter regeling van die vreemde leeningen 5 pCt. is voor het „syndikaat van aanbrengers" (zij die de leeningen aanbrengen), 5 pCt. voor het syndikaat van waarborg en 7 à 10 pCt. voor het syndikaat of liever de trust der vier of vijf banken die wij noemden — dan ziet men welke enorme sommen naar de monopolisten toegaan.

Een enkele bemiddelaar, die de leening aanbracht van 1250 millioen, gesloten door de Russische regeering in 1906 ten einde de revolutie te verpletteren, kreeg daarvoor een kommissieloon van 12 millioen volgens Lysis.

Men begrijpt gemakkelijk welk een stillen invloed de groote driekleuren dezer maatschappijen uitoefenen op de internationale politiek met hun geheimzinnige rekenplichtigheid, met de volmacht die sommige direkteuren eischen en van de aandeelhouders krijgen — want er is wel diskretie noodig als men 12 millioen aan meneer X, 125.000 gulden aan meneer den minister en zooveel millioenen, plus ridderorders, aan de pers uitreikt.

Lysis verklaart dat er „geen enkel groot blad in Frankrijk is dat niet door de banken wordt betaald. Dit is te begrijpen. Men raadt gemakkelijk wat men aan geld heeft moeten betalen aan de pers, toen men in de jaren 1906 en 1907 de reeks Russische leeningen (voor den staat, voor spoorwegen, voor grondkredietbanken) voorbereidde. Al die persridders aten zich dik aan die leeningen — men ziet het in het boek van Lysis. Welk 'n buitenkansje in waarheid!

De regeering van een groot land ten einde raad! Een revolutie verpletteren.

Dit gebeurt niet elken dag.

De heele wereld weet dit in meerdere of mindere mate. Geen enkel politiek man of hij weet wat er achter de schermen wordt afgespeeld, hij hoort te Parijs de vrouwen en mannen noemen, die groote sommen kregen na elke Russische of Braziliaansche leening, 't zij groot of klein.

En iedereen, die ook maar de geringste kennis van zaken heeft, weet ook heel goed, hoe die geheele organisatie der groote financiers een produkt is van den staat, *een wezenlijk deel van den staat.*

En die staat— men wacht zich wel de bevoegdheden van den staat te verminderen of zijn macht te herleiden — zou het zijn die het instrument van de bevrijding der massa zou moeten zijn volgens het denkbeeld der staatshervormers?! Het is te gek om van te spreken.

Hetzij het domheid is of sluwheid die dit zegt, het is in beide gevallen even onvergeeflijk voor lieden die zich geroepen meenen te beschikken over het lot der naties.

IX.

De oorlog en de industrie.

Laat ons nu wat dieper afdalen en zien hoe de staat in de moderne industrie een heele klasse van menschen heeft gevormd,

die er direkt belang bij hebben om van de naties militaire kampen te maken, die klaar staan om zich op elkander te werpen.

Op dit oogenblik bestaan er groote industrieën die millioenen menschen bezig houden en die alleen bestaan van het maken van oorlogsmaterieel; de eigenaren van die fabrieken en hun geldschieters hebben er dus allen belang bij om oorlogen voor te bereiden en de vrees voor oorlogen, die zullen uitbarsten, te handhaven.

Het is hier niet te doen om het uitschot — fabrikanten van vuurwapens van slechte kwaliteit, sabels van slecht soort en revolvers die telkens ketsen, zooals men er heeft in Birmingham, Luik, enz. Deze tellen bijna niet meer mede, ofschoon de handel van deze wapenen, door de exporteurs gedreven die spekuleeren op de koloniale oorlogen, er reeds zeker belang bij heeft. Zoo weet men dat Engelsche kooplieden de Matabelen van wapenen voorzagen, toen zij zich gereed maakten in opstand te komen tegen de Engelschen die hun de lijfeigenschap oplegden. Later waren het Fransche fabrikanten en zelfs zeer bekende Engelsche fabrikanten, die fortuinen maakten door wapenen, kanonnen en munitie te leveren aan de Boeren.

En op dit oogenblik zelfs spreekt men van hoeveelheden wapens ingevoerd door Engelsche kooplieden in Arabië — wat zal leiden tot opstanden van stammen, de plundering van eenige kooplieden en de Engelsche interventie, ten einde „de orde te herstellen" en eenige nieuwe „annexaties" te bewerkstelligen.

Deze kleine feiten overigens tellen niet meer mee. Men weet heel goed wat het bourgeois „patriotisme" waard is en men heeft onlangs veel ernstiger dingen gezien. Zoo voorzag het Engelsche goud gedurende den laatsten oorlog tusschen Rusland en Japan de Japanners om de opkomende zeemacht van Rusland in de Stille Zuidzee te vernielen. Anderzijds verkochten Engelsche mijnmaatschappijen tegen hoogen prijs 300.000 tonnen steenkolen aan Rusland om het in de gelegenheid te stellen de vloot van Rodjestvensky naar het oosten te zenden. Twee vliegen in één klap: de mijn maatschappijen in Wales maakten goede zaken en de financiers van Lombardstreet plaatsten hun

geld tegen 9 à 10 pCt. in de Japansche leening en namen hypotheek op een groot deel der inkomsten van hun „waarde bondgenooten."

En dit alles zijn slechts kleinigheden van de duizenden zaken van denzelfden aard. Men zou al heele mooie dingen te hooren krijgen over de geheele wereld onzer regeerders, als de bourgeois hun geheimen niet goed wisten te bewaren.

Gaan wij dan over tot een andere kategorie van dingen.

Men weet dat alle groote staten de vorming van groote privaatfabrieken begunstigden, die kanonnen, gepantserde schepen, oorlogsschepen van kleiner afmeting, bommen, kruit, patronen, enz. maakten naast hun arsenalen.

Groote sommen werden door alle staten uitgegeven voor deze hulp-werkplaatsen, waar men heden de bekwaamste werklieden en ingenieurs vindt.

Nu is het duidelijk dat het van direkt belang is voor de kapitalisten die hun kapitalen plaatsten in die ondernemingen, om altijd oorlogsgeruchten te onderhouden, om voortdurend te drijven tot bewapening, om als het noodig is paniek te zaaien. En dat doen ze dan ook werkelijk.

En als de waarschijnlijkheid van een Europeeschen oorlog op sommige tijden vermindert, als de heeren regeerders — ofschoon zelven als aandeelhouders geinteresseerd in de groote fabrieken van dit slag (Anzin, Krupp, Armstrong, enz.), evenals van spoorwegmaatschappijen, kolenmijnen, enz. — als de regeerders zich soms bij de ooren laten trekken om de krijgstrompet te doen schallen, dan dwingt men hen daartoe, door de chauvinistische meening door de bladen te laten opwarmen of wel zelfs door oproeren voor te bereiden.

Is niet deze prostituée — de groote pers — daar om de geesten voor te bereiden op nieuwe oorlogen, om die welke waarschijnlijk zijn te verhaasten of minstens de regeeringen te noodzaken hun bewapening te verdubbelen of te verdriedubbelen?

Heeft men niet in Engeland gedurende de tien jaren die voorafgingen aan den oorlog der Boeren, de groote pers en vooral de geillustreerde pers, met sluwheid de geesten zien voorbereiden

op de noodzakelijkheid van een oorlog „ten einde het patriotisme mee te doen herleven"? Met dat doel voor oogen sneed men pijlen van alle hout. Men publiceerde met veel lawaai romans over den aanstaanden oorlog, waarin men vertelde hoe de Engelschen eerst verslagen, een uiterste poging deden en eindigden de Duitsche vloot te vernietigen en zich te nestelen te Rotterdam. Een lord gaf bespottelijke sommen uit om een patriotisch stuk te laten opvoeren in heel Engeland. Het was te dwaas om zijn kosten te dekken maar het was noodzakelijk voor die heeren die in Afrika met Rhodes knoeiden ten einde zich meester te maken van de grondbronnen in de Transvaal en de zwarten te dwingen om er te werken.

Alles vergetende ging men zelfs zoover om den eeredienst — ja, dat was het! — van den erfvijand van Engeland, Napoleon I te doen herleven. En sinds dien tijd heeft men niet opgehouden in die richting te werken. In 1905 was 't zelfs bijna gelukt Frankrijk, toentertijd geregeerd door Clemenceau en Delcassé, te drijven tot een oorlog met Duitschland, de minister van buitenlandsche zaken in de konservatieve regeering van lord Lansdowne had beloofd de Fransche legerkorpsen te steunen met een Engelsch leger, dat naar het vasteland zou worden gezonden. Het scheelde zeer weinig op dat oogenblik of Delcassé, die aan die belachelijke belofte een waarde hechtte die zij zeker niet had, zou Frankrijk gesleept hebben in een noodlottigen oorlog.

In het algemeen kan men zeggen dat hoe meer wij vorderen in onze bourgeoisstaat-beschaving, hoe meer de pers, die ophoudt de uitdrukking te zijn van hetgeen men noemt de openbare meening, er zich op toelegt zelve die meening te fabriceeren door de vuilste praktijken.

De pers bestaat in alle groote landen uit twee of drie syndikaten van finantieele zakenmenschen, die de openbare meening maken zooals zij deze behoeven in het belang hunner ondernemingen.

De groote bladen behooren hun toe en de rest rekent niet mee, die krijgt men voor bijna niets.

Maar dat is nog niet alles: de kanker zit dieper.

De moderne oorlogen, dat is niet alleen de moord van honderdduizenden menschen in elken veldslag — een moord waarvan zij, die nooit de bizonderheden der groote veldslagen in den oorlog van Mantsjoerije en de wreede bizonderheden van het beleg en de verdediging van Port Arthur, heelemaal geen denkbeeld kunnen vormen. En toch de drie groote historische veldslagen: Gravelotte, Potomack en Borodino, die elk drie dagen duurden en waarin 90 à 100.000 menschen aan beide zijden gekwetst en gedood werden, waren slechts kinderspel in vergelijking met de moderne oorlogen.

De groote veldslagen hebben tegenwoordig plaats op een front van 50 à 60 kilometer, zij duren niet drie, maar zeven dagen (Lao-Yang), tien dagen (Moekden) en de verliezen bedragen *aan elke zijde* 100 à 150.000 man.

De verwoestingen door de kogels aangericht die met nauwkeurigheid gericht waren door de batterijen op 5, 6 en 7 kilometer wier opstelling men zelfs niet kan ontdekken, dank zij het rookloos kruit, zijn ongehoord. Men verdeelt op een ontwerp de wezenlijke deelen der stelling, door den vijand bezet in carré's en men koncentreert successief het vuur van alle batterijen op elk carré, om er alles te verwoesten wat men er vindt.

Terwijl het vuur van meerdere honderden vuurmonden gekoncentreerd is op een carré van één kilometer zijkant, zooals men het tegenwoordig doet, blijft er geen ruimte over van 10 vierkante meter, die niet zijn kogel heeft ontvangen, geen streek die niet weggeschoven is door de brullende monsters gezonden van men weet niet waar. De krankzinnigheid maakt zich meester van de soldaten na zeven of acht dagen van dit vreeselijk vuur, en terwijl de kolonnes der bestormers — na 8 à 10 aanvallen teruggedreven maar telkens eenige meters minderde — komen eindelijk tot de vijandelijke loopgraven en dan begint de strijd, man tegen man. Nadat zij van weerszijden granaten en stukken pyroxiline (twee stukken pyroxiline, door een touw aan elkaar verbonden, werden door de Japanners gebruikt bij wijze van slinger) rolden de Russische en Japansche soldaten in de loopgraven van Port Arthus als wilde beesten door elkander, elkaar

slaande met de kolven van het geweer, met het mes, elkander het vleesch uiteenscheurende met de tanden.....

Maar de moderne oorlogen zijn niet alleen de moord, de krankzinnige moord, de terugkeer tot den wilden staat. Zij zijn ook de verwoesting op een kolossale schaal van den menschelijken arbeid en de gevolgen van deze verwoesting gevoelen wij onder ons onophoudelijk *in vredestijd* door een toeneming van de ellende onder de armen, evenwijdig loopende met de verrijking der rijken.

Elke oorlog is de vernieling van een geducht materieel dat niet alleen omvat het eigenlijk gezegd oorlogsmaterieel maar ook de noodzakelijkste dingen voor het dagelijksch leven: brood, vleesch, groenten, waren van allerlei soort, melkkoeien, leder, kolen, metalen, kleeren. Dit alles vertegenwoordigt den nuttigen arbeid van millioenen menschen gedurende tientallen jaren en dit alles zal vergooid, verbrand of te water gesmeten worden in enkele maanden. Maar dit wordt zelfs heden ter voorziening van de oorlogen verkwist.

En daar dit oorlogsmaterieel, deze metalen, deze provisies van te voren moeten worden bereid, leidt de aanstaande mogelijkheid van een nieuwen oorlog in alle industrieën tot schokken en krisissen die ons allen treffen. Gij, ik, wij allen gevoelen de gevolgen ervan in de kleinste bizonderheden van ons leven. Het brood dat wij eten, de kolen die wij verbranden, het spoorwegkaartje dat wij koopen, de prijs van elk artikel, hangen af van de geruchten, de waarschijnlijke kansen van een oorlog binnen korten tijd, gepropageerd door de spekulanten.

INDUSTRIEELE KRISISSEN, VOORTKOMENDE UIT OORLOGSKANSEN.

De noodzakelijkheid om vooraf een groot oorlogsmaterieel en massa's voorraad van allerlei soort voortbrengselen klaar te hebben brengt in alle industrieën krisissen te weeg, waardoor elkeen, maar vooral de arbeider, zwaar getroffen wordt. Men heeft dit onlangs in de Vereenigde Staten kunnen zien.

Men herinnert zich de vreeselijke industrieele krisis die Amerika verwoestte gedurende de 3 à 4 laatste jaren. Gedeeltelijk duurt zij nog voort. De oorzaak van die krisis — wat de ekonomisten er ook van zeggen, die wel de geschriften hunner voorgangers maar niet het werkelijke leven kennen — was gelegen in de overdreven produktie der voornaamste industrieën, die plaats vond met het oog op een grooten oorlog in Europa en een andere tusschen de Vereenigde Staten en Japan. Zij die tot deze oorlogen dreven, kenden zeer goed de uitwerking die de voorziening dezer konflikten zou uitoefenen op de Amerikaansche industrieën. Er was dan ook in die twee of drie jaren een koorsachtige bedrijvigheid in de metaalindustrie, de kolenmijnen en de fabrikatie van spoorwegmaterieel, kleeren en gekonserveerde groenten.

Het halen van ijzererts uit den grond en de fabrikatie van staal in de Vereenigde Staten bereikten in die jaren geheel ongekende verhoudingen. Vooral het staal dat men verbruikt in de moderne oorlogen, en de Vereenigde Staten fabriceerden fantastische voorraden, zoo ook van metalen, zooals nikkel en bruinsteen ten einde de soorten staal te kunnen maken die noodig zijn voor oorlogsmaterieel. Iedereen spekuleerde op de voorraden smeltijzer, staal, koper, lood en nikkel.

Eveneens ten opzichte van de voorraden graan, vleesch in bussen visch, groenten, katoen, laken, leder volgden zeer dichtbij. En omdat elke groote industrie altijd tal van kleinere naast zich laat leven, overtrof de produktie-koorts verreweg de vraag ernaar. De geldleeners (of liever kredietgevers) die deze produktie voedden, profiteerden nog meer van die koorts dan de industrieele chefs.

En toen hield plotseling alles op zonder dat men een der redenen kon aangeven, waaraan men de vorige krisis had toegeschreven. Het feit is dat van den dag af waarop de groote Europeesche financiers zich overtuigd hadden dat Japan, geruineerd door den oorlog in Mantsjoerije en de Vereenigde Staten, niet zou durven aanvallen en dat geen der Europeesche volkeren zich zeker genoeg achtte van de overwinning, de

Europeesche kapitalisten nieuwe kredieten weigerden aan de Amerikaansche leeners die de overproduktie voedden evenzeer als aan de Japansche „nationalisten".

„Geen oorlog meer op korte termijn" — en de staal-, de koperfabrieken, de hoogovens, de werven, de leerlooierijen, de spekulanten in levensmiddelen, allen staakten plotseling hun operaties, hun bestellingen, hun inkoopen.

Toen was het meer dan een krisis, een ware ramp werd het. Millioenen arbeiders en arbeidsters werden op straat geworpen in de grootste ellende. Groote en kleine fabrieken werden gesloten, de besmetting verspreidde zich als gedurende een epidemie, schrik rondom zich zaaiende.

Wie zal ooit zeggen het lijden van de millioenen mannen, vrouwen en kinderen, de gebroken levens gedurende die krisis en de groote fortuinen die zijn vernietigd in afwachting van doorkerfd vleesch en hoopen menschenlijken, die in de groote veldslagen zouden worden vermorseld.

Zietdaar den oorlog! Zietdaar hoe de staat de rijken verrijkt, de armen in ellende houdt en hen van jaar tot jaar sterker verslaaft aan de rijken.

Nu begint er weer zoo'n dergelijke krisis in de Vereenigde Staten naar alle waarschijnlijkheid, in Europa en vooral in Engeland ten gevolge van dezelfde oorzaken.

De geheele wereld was tegen het midden van het jaar 1911 verwonderd over de plotselinge en geheel onvoorziene vermeerdering van Engelschen uitvoer. Niets in de ekonomische wereld liet het voorzien. Geen verklaring ervan werd gegeven — omdat de eenig mogelijke verklaring daarin bestond dat zeer groote bestellingen kwamen van het vasteland in afwachting van een oorlog tusschen Engeland en Duitschland. Deze oorlog was haast uitgebroken in Juli 1911 en als hij was uitgebroken, zouden Frankrijk en Rusland, Oostenrijk en Italië gedwongen zijn er deel aan te nemen.

Het is klaarblijkelijk dat de groote financiers die door hun krediet de spekulanten in metalen, levensmiddelen, lakens, leder

enz. voeden, gewaarschuwd zijn geworden voor de dreigende wending die de betrekkingen tusschen de twee konkurreerende zee-mogendheden namen. Zij wisten hoe de twee regeeringen militaire voorbereidselen maakten en zij haastten zich om bestellingen te doen die den Engelschen uitvoer in 1911 bovenmatig vermeerderden. 1)

Maar ook aan dezelfde oorzaak hebben zij die buitengewone prijsverhooging te danken van alle levensmiddelen zonder uitzondering terwijl noch de opbrengst van den oogst van het laatste jaar, noch de hoeveelheden levensmiddelen in de magazijnen opgestapeld, deze verhooging rechtvaardigden. Overigens is het een feit, dat de verhooging niet alleen plaats had in de levensmiddelen, — alle koopwaren ondergingen dien invloed en de vraag groeide steeds terwijl niets deze overdreven vraag verklaarde tenzij het vooruitzicht van oorlog.

En als nu de groote koloniale spekulanten in Engeland en Duitschland tot een schikking komen in zake hun deel bij de verdeeling van Oost-Afrika, en zij zich verstaan over de „in-

---

1) Enkele cijfers zullen deze schommelingen beter aantoonen. Tusschen 1900 en 1904 was de uitvoer van Engeland normaal. Voor produkten van Engelsch fabrikaat bedroeg hij tusschen de 7 en $7\frac{1}{2}$ milliard frank. Maar in 1904 begon men te spreken over een grooten oorlog; de Vereenigde Staten dreven hun produktie op en de uitvoer uit Engeland steeg in 4 jaar tijds van 7.525 tot 10.650 miilioen. Dit duurde twee jaar. Maar de zoozeer gewenschte oorlog kwam niet en er had een plotselinge stilstand plaats; de krisis, waarvan wij gesproken hebben, brak in de Vereenigde Staten uit en de uitvoer van Engelsche produkten daalde tot 9425 millioen. Echter toen kwam het jaar 1910 en de vooruitzichten van een grooten Europeeschen oorlog schenen vervuld te worden. En in 1911 steeg de uitvoer uit Engeland tot een geheel onvoorziene hoogte, die zij nooit, zelfs van verre niet, heeft kunnen benaderen en die niemand kan verklaren. Hij bedroeg 11.350 millioen. De kolen, het staal, de snelloopende schepen, de gepantserde schepen, kogels, lakens, linnen, schoenen — alles werd in massa gevraagd voor uitvoer. De fortuinen werden opgestapeld. Men gaat elkander vermoorden — welk een meevaller!

vloedsfeer" in Azië, d. w. z. over de aanstaande veroveringen, zal dit voldoende zijn om in Europa denzelfden plotselingen stilstand in de industrie te bewerken dien men in de Vereenigde Staten heeft ondergaan.

Deze stilstand begon zich reeds te doen gevoelen in het begin van 1912.

Daarom toonden de kolenmaatschappijen en de katoenlords zich zoo onverzoenlijk tegenover de arbeiders en dreven zij hen tot staking. Zij voorzagen een vermindering van vraag. Zij hadden reeds te veel koopwaren in de magazijnen, te veel kolen opgestapeld rondom de mijnen.

Als men deze feiten van de aktiviteit der moderne staten van nabij gaat ontleden, begrijpt men tot welk punt het geheele leven onzer beschaafde maaschappij afhangt — niet van de feiten, van de ekonomische ontwikkeling der volkeren, maar van *de manier waarop verschillende milieux van bevoorrechten, min of meer begunstigd door de staten, reageeren op de feiten.*

Zoo is het duidelijk dat het treden in het ekonomisch strijdperk van een zoo machtigen producent, als het moderne Duitschland met zijn scholen, zijn met volle handen onder het volk verspreide technische opvoeding, zijn jeugdige geestdrift en bekwaamheid om te organiseeren, de betrekkingen tusschen de volkeren moest veranderen. Een nieuwe vereffening van krachten moest zich ontwikkelen. Maar gezien de specifieke organisatie der moderne staten, is de vereffening van ekonomische krachten belemmerd door een anderen faktor van politieken oorsprong: de voorrechten, de monopolies, ingesteld en gehandhaafd door den staat.

In den grond der zaak zijn het in de moderne staten, speciaal ingesteld om voorrechten te vestigen ten gunste der rijken op kosten van de armen, altijd de groote financiers die de wet maken in alle politieke overwegingen. Het gezegde: wat zal baron Rothschild ervan zeggen? of nog beter: wat zal het syndikaat der groote bankiers te Parijs, Weenen en Londen ervan zeggen? is het overheerschende element in de politieke kwesties en de

verhoudingen tusschen de volkeren. De goed- of afkeuring der financiers stelt aan en ontslaat overal in Europa de ministeries (in Engeland heeft men bovendien de goedkeuring der officieele kerk en der kroeghouders noodig, maar deze zijn het altijd met de financiers eens, die wel oppassen dat zij aan hun rente komen).

En daar een minister iemand is die bij alles aan zijn post, zijn macht en de mogelijkheid om zich te verrijken hangt, volgt hieruit dat de kwesties der internationale betrekkingen heden ten dage in laatste instantie daartoe zijn terug te brengen, om te weten of de begunstigde monopolisten van dezen staat deze of die houding zullen aannemen tegenover andere gunstelingen van dezelfde soort in een anderen staat.

De stand der machthebbers die meespelen wordt dus aangegeven door den graad van technische ontwikkeling der verschillende natiën op een gegeven oogenblik der geschiedenis. Maar het gebruik dat gemaakt zal worden van die krachten hangt geheel af van den staat van slaafsheid aan zijn regeering en van den staatsvorm van organisatie, waartoe de bevolkingen zich hebben laten brengen. De machten die de harmonie, het welzijn en een nieuwen bloei van libertaire beschaving hadden kunnen geven als zij de vrije hand hadden in de maatschappij, worden als zij gesteld worden in het raam van den staat, d. w. z. van een speciaal ontwikkelde organisatie ter verrijking der rijken en ter opslorping van alle vorderingen ten voordeele der bevoorrechte klassen, een instrument van onderdrukking van voorrechten en eindelooze oorlogen. Zij vesnellen de verrijking der bevoorrechten, zij vermeerderen de armoede en de verslaafdheid der armen.

Zietdaar waarom de ekonomen, die voortgaan de ekonomische krachten gade te slaan zonder het staatsraam te ontleden waarin zij tegenwoordig handelen, zonder rekening te houden met de staats-ideologie noch met de krachten die elke staat noodzakelijk in dienst stelt der rijken, om hen nog meer te verrijken op kosten der armen, geheel en al blijven buiten de werkelijkheid van de ekonomische en sociale wereld.

X.

De wezenlijke karaktertrekken van den staat.

Wij hebben eenigen der wezenlijke funkties van den staat: zijn wetgeving op het eigendom, de belasting, de instelling van monopolies en eindelijk de verdediging van het grondgebied of anders uitgedrukt het oorlogsrecht, de revue laten passeeren.

En wij hebben dit feit gekonstateerd, dat in de hoogste mate van beteekenis is, dat in elk dezer funkties de staat altijd heeft nagejaagd hetzelfde doel en het nog doet, nl. het overleveren van de massa der bevolking aan een groep uitbuiters ten einde aan dezen het recht op uitbuiting te verzekeren. Met dat doel werd de staat ingesteld — en tot op onzen tijd is dat zijn wezenlijke roeping.

De wetgeving der staten aangaande het eigendomsrecht heeft nooit en nergens tot doel gehad om elkeen de vruchten van zijn arbeid te verzekeren, zooals de universiteit, de wetenschap van het recht leeraart.

Integendeel de staatswet heeft altijd ten doel gehad en heeft dit nog om de groote massa der natie te onteigenen van een groot deel der vruchten van zijn werk ten bate van eenige bevoorrechten. De wezenlijke funktie van alle staten, hetzij theokratisch, oligarchisch of demokratisch, heeft hierin bestaan. het houden der massa in een staat van armoede en haar over te leveren in de oudheid van den heer en den priester, gedurende de middeneeuwen aan den heer, den priester en den koopman en nu aan den industrieelen patroon en den financier behalve de drie voornoemde personen.

Zooals wij gezien hebben is de belasting 'n instrument van groote kracht dat de staat met dat doel hanteert. Dit instrument staat de regeerders toe de onteigening der armen ten gunste der rijken te verkrijgen — de vervolmaakte onteigening die zonder daarom minder afdoend te zijn, niet in het oog springt. Hij staat hun toe de armoede kunstmatig te handhaven, ondanks de groote vermeerdering van de produktiviteit van den menschelijken arbeid — zonder daarom zijn toevlucht te nemen tot de brutale vormen van

direkte toeëigening die in 't verleden in gebruik waren. Wat de feodale baron deed, toen hij zijn lijfeigenen onderdrukte onder bescherming van den staat, de staat doet het heden onder een „korrekten" vorm door middel der belasting, maar altijd ten gunste van een rijke en een deel van den buit verdeelende tusschen den rijke en zijn talrijke ambtenaren.

Wij hebben vervolgens gezien hoe de staat het industrieel, finantieel en koopmansmonopolie heeft gehanteerd en nog hanteert en hoe hij groepen ondernemers en zakenmenschen toestaat groote fortuinen snel opeen te stapelen door zich het produkt toe te eigenen van den arbeid der onderdanen van den staat. En wij hebben aangetoond hoe het komt dat alle nieuwe bronnen van verrijking die zich aanbieden aan de beschaafde volkeren hetzij ten gevolge van de vorderingen der wetenschap en de techniek, hetzij door de verovering van achterlijke industrieele landen, bemachtigd worden door een kleine minderheid bevoorrechten. Wat den staat zijnerzijds toestaat zijn kassen te verrijken en zijn bevoegdheden en macht steeds uit te breiden.

Eindelijk hebben wij gezien welk geducht wapen ter vereeuwiging der sociale ongelijkheden de monopolies en de voorrechten van allerlei aard deze andere bevoegdheid van den staat vertegenwoordigt: het onderhoud der legers en het oorlogsrecht. Onder den dekmantel van patriotisme, van verdediging van het vaderland laat de staat het leger en de oorlogen ook dienen voor hetzelfde doel. In alle tijden sinds de oudheid tot nu toe werden alle veroveringen steeds gemaakt om nieuwe bevolkingen over te leveren aan de exploitatie der door den staat begunstigde klassen. En zoo is het nog altijd: in het voordeel van bankiers, spekulanten en bevoorrechten hebben alle oorlogen plaats. En in vredestijd veroorloven de fabelachtige sommen, toegestaan voor de bewapening, alsook de staatsleeningen der regeerders om groote fortuinen te scheppen en nieuwe uitbuiters, gekozen onder hun gunstelingen.

In deze verouderde tendentie om sommige groepen te verrijken op kosten van den arbeid der geheele natie en zijn offers, zetelt het wezen zelf van dezen vorm van gecentraliseerde politieke

organisatie die den naam *Staat* heeft en die zich pas in Europa ontwikkelde onder de volkeren die het Romeinsche rijk hadden vernietigd na de periode der vrije steden, d. w. z. in de XVIe en XVIIe eeuw.

Laat ons goed begrijpen dat het geenszins gaat over hetgeen men noemt de „misbruiken van het gezag", zooals de wreedheden onophoudelijk begaan door alle regeeringen tegenover hun onderdanen der veroverde naties, zoodra het betreft de lieden der bevoorrechte klasse te beschermen. Wij spreken op het oogenblik niet van de rooverijen der ambtenaren, van de onwettige afpersingen, waaraan alle regeerders zich schuldig maken, van de beleedigingen en het lijden die zij den armen aandoen noch van den nationalen haat dien zij propageeren en handhaven. In dit opzicht is het voldoende te herinneren dat „macht" en „misbruik van macht" noodzakelijk hand aan hand gaan en dat onder ambtenaren onvermijdelijk een solidariteit wordt gevestigd, die bestaat in het gebruik van de spons voor hetgeen zij gelieven te noemen „de treurige noodzakelijkheden van de uitoefening der macht."

Wij zullen dus niet stilstaan bij deze „treurige noodzakelijkheden". Wij bepalen ons tot de beschouwing van het wezen zelf der organisatie die zich vestigde bij verschillende gelegenheden in de menschelijke maatschappijen en die telkenmale als zij weer geboren werd, altijd hetzelfde karakter droeg van onderlinge verzekering tusschen kerk, soldaat en heer, ten einde te leven op kosten van den arbeid der massa. De moderne tijden leveren slechts dit onderscheid: de rijke handeldrijvende bourgeois, de industrieelen en de geldleeners en een volk van ambtenaren zijn zich komen voegen bij de voorafgaande drieëenigheid.

Inhet belang der bevoorrechten — niet in dat der natie — ontnam de staat den grond aan de boeren om hem te geven aan groepen roovers en dat hij een groot deel der bebouwers uit de dorpen verjoeg. En toen de massa's werklooze proletariërs zich begonnen op te hoopen in de steden, leverde de wetgeving van den staat deze uitgehongerde proletariërs over aan de gunste-

lingen van het koningschap, aan de industrieele bourgeois en later aan de geldschieters, de zakenmenschen, de groote financiers. Deze geheele krioelende massa werd ten dienste gesteld van de lievelingen der regeering.

Later toen de bevoorechte klassen, die dezen politieken vorm, te weten den staat, met zooveel wijsheid en behendigheid hadden uitgewerkt, begonnen zij te bemerken dat de geexploiteerde massa's trachten aan het juk te schudden wisten zij een nieuw middel te vinden om de basis hunner exploitatie te verruimen. De verovering was ten allen tijd eeen middel tot verrijking geweest, niet voor de overwinnende natie (haar liet men de „roem" over) maar voor de regeerende klassen dezer naties — men denke slechts aan de rijkdommen door Napoleon I gegeven aan zijn generaals en zijn „militairen adel". Terwijl de technische ontdekkingen en de vorderingen der scheepvaart den staten toelieten groote staande legers en een machtige marine vloot te onderhouden, wisten de regeerende klassen deze marine en dit leger ook ten nutte te maken ter verovering van „kolonies'. Zoo legde de Hollandsche, Engelsche, Fransche, Belgische, Duitsche en zelfs Russische bourgeoisie zich beurtelings toe op de verovering der industrieel achterlijke volkeren — wat hen heden brengt tot de verdeeling van Afrika en Azië onder elkander.

Deze staten, d. w. z. deze bourgeoisieën — want de arbeiders wonnen er niets bij tenzij eenige kruimels die van de tafel der rijken vallen — worden zoo meesters en tevens uitbuiters van groote bevolkingen, bovendien van hun „geliefde" landgenooten. Wat de arbeiders aangaat, zij laten zich op hun beurt vangen door beloften en worden een gemakkelijken prool dien hun meesters van hen maken. Zij vragen de douane-bescherming tegen de vreemde konkurrentie en door een misdadige pers voldoende voorbereid ten bate der kapitalisten, zijn zij klaar om zich op hun buurlieden te werpen ten einde hun den buit te betwisten inplaats van in opstand te komen tegen hun landgenooten, die hen exploiteeren en hun almachtig wapen: de Staat.

XI.

Kan de staat dienst doen ter bevrijding van de arbeiders?

Zietdaar dan wat de oude en moderne geschiedenis ons biedt. En toch vragen de demokraten en de socialisten aan dienzelfden n.l. den bourgeois-staat, den staat uitbuiter en beschermer van uitbuiters, om hen te beschermen tegen de monopolisten! Een onbegrijpelijke tragische dwaling van oordeel, want het is immers de staat, die de vreeselijkste wapens verschaft ter verarming van boer en werkman, en ter verrijking door hun arbeid van heer, priester, bourgeois, financier en van de geheele bevoorrechte klasse der regeerders. En als wij zeggen dat wij moeten streven maar de afschaffing van den staat, antwoordt men ons: „laat ons eerst de klasse afschaffen en als dit geschied zal zijn, zal men den staat kunnen zetten in een museum van oudheden tezamen met den steenen bijl van het spinrokken!"

Door deze boutade ontweek men in de jaren 1850 der vorige eeuw de discussie die Proudhon opwierp omtrent de noodzakelijkheid van de afschaffing van den staat en de middelen om daartoe te geraken. En men herhaalt het in onze dagen: laten wij ons meester maken van de macht in den staat" — den tegenwoordigen bourgeois-staat wel te verstaan — „en dan zullen wij de sociale revolutie maken" — zietdaar tegenwoordig het wachtwoord.

Het denkbeeld van Proudhon was geweest om de arbeiders uit te noodigen om deze kwestie te stellen: „hoe zou de maatschappij kunnen georganiseerd worden zonder zijn toevlucht te nemen tot de instelling van den staat, ontwikkeld in de somberste perioden der menschheid ten einde de massa's te houden in de ekonomische en intellektueele ellende en hun arbeid te exploiteeren" En men antwoordde hun met een paradox, een sofisme.

Hoe kan men in waarheid spreken over de afschaffing van de klassen zonder de instelling aan te raken die het instrument was

om haar te stichten en die het instrument blijft om ze te vereeuwigen? Maar in plaats van deze kwestie dieper op te vatten — *de* kwestie ons gesteld door de geheele moderne evolutie — wat doet men eigenlijk?

Is niet de eerste vraag die de sociale hervormer zich zou moeten stellen, deze: „*kan* de Staat, die in de geschiedenis der beschaving werd uitgewerkt om een wettelijk karakter te geven aan de uitbuiting der massa door de bevoorrechte klassen, het instrument zijn voor haar bevrijding?"

Vormen zich anderzijds niet reeds in de evolutie der moderne maatschappijen andere groepeeringen dan de Staat, groepeeringen die in de maatschappij de ko-ördinatie, de harmonie der individueele pogingen kunnen brengen en het instrument worden van de bevrijding der massa zonder zijn toevlucht te nemen tot de onderwerping van allen aan de pyramidale hierarchie van den Staat? De Kommune b.v.,de groepeering in vakken en bedrijven, daarenboven groepeeringen in wijken en seksies, die den Staat voorafgingen in de vrije steden; de duizenderlei maatschappijen die nu verrijzen ter voldoening aan de duizenderlei sociale behoeften; het federatief beginsel dat wij zien toepassen in de moderne groepeeringen — bieden deze vormen van organisatie der maatschappij geen veld van werkzaamheid dat veel meer belooft voor ons doel van vrijmaking dan de pogingen verspild om den staat en zijn centralisatie nog veel machtiger te maken dan zij het reeds zijn?

Is het niet bovenal deze kwestie die de sociale hervormer zich zou moeten stellen vóórdat hij zijn gedragslijn kiest?

In plaats nu van zich te verdiepen in deze kwestie weten de demokraten, de radicalen zoowel als de socialisten slechts één en willen zij ook slechts deze: de Staat! Niet de toekomstige staat, „de volksstaat" hunner vroegere droomen maar goed en wel den tegenwoordigen bourgeoisstaat den staat dus . Zij zeggen dat deze zich moet meester maken van het geheele maatschappelijke leven der ekonomische, opvoedende, intellektueele en organisatorische werkzaamheid op het gebied van industrie, ruil, onderwijs, rechtspraak, administratie — van al wat ons maatschappelijk leven vervult!

Aan de arbciders die hun bevrijding willen zegt men: „laat ons slechts binnendringen in de machten van den hedendaagschen politieken vorm, uitgewerkt door de heeren, de bourgeois, de kapitalisten om u te exploiteeren!"

Men zegt dit ofschoon men zeer goed weet door de leering der geschiedenis dat een nieuwe *ekonomische* vorm der maatschappij zich nooit heeft kunnen ontwikkelen zonder dat een nieuwe *politieke* vorm was uitgewerkt en tegelijkertijd ontwikkeld, door hen die trachtten zich vrij te maken.

De lijfeigenschap — en het absolute Koningschap; de korporatieve organisatie — en de vrije steden, de republieken der XIIe tot XVe eeuw; de koopmansoverheersching — en diezelfde republieken onder de *podestais* en *condottieri*, het imperialisme — en de militaire staten der XVIIe en XVIIIe eeuw; de regeering der bourgeoisie — en het vertegenwoordigend stelsel, al deze vormen gingen hand aan hand. Zijn zij hiervan dus niet het overtuigend bewijs?

Om zich te kunnen ontwikkelen zooals zij zich heeft ontwikkeld en om haar macht te handhaven ondanks alle vorderingen der wetenschap en van den demokratischen geest, werkte de bourgeoisie met veel bekwaamheid in den loop der XIXe eeuw de vertegenwoordigende regeering uit.

En de woordvoerders van het moderne proletariaat zijn zoo vreesachtig dat zij zelfs het vraagstuk niet ter hand durven nemen dat de revolutie van 1848 stelde nl. het vraagstuk om te weten welken nieuwen politieken vorm het moderne proletariaat moet en kan ontwikkelen, ten einde zijn vrijmaking te bewerken? Hoe zal het trachten de twee wezenlijke funkties van elke maatschappij te organiseeren, te weten: de gemeenschappelijke produktie van het noodzakelijk levensonderdhoud en het gemeenschappelijk verbruik dezer produkten? Hoe zal het aan elkeen, niet in woorden, maar in werkelijkheid het geheele produkt van zijn arbeid waarborgen door hem het *welzijn* te waarborgen in ruil voor zijn arbeid? Daar de „organisatie van den arbeid" niet kan geschieden door den staat maar het werk moet zijn van de arbeiders zelven — welke vormen moet zij dan aannemen?"

Zietdaar wat de Fransche proletariërs, onderwezen door het verleden van 1793 en 1848 vroegen aan hun geestelijke leiders.

Maar wat wist men hun te antwoorden? Door die oude formule op de dreunen die niets zei en die het antwoord ontweek: „maak u meester van de macht in den bourgeois-staat, gebruikt haar om de funkties van den modernen staat uit te breiden en het vraagstuk uwer vrijmaking zal zijn opgelost!"

Nogmaals de proletariër kreeg lood in plaats van brood, ditmaal van hen wien hij zijn vertrouwen en — zijn bloed had toevertrouwd.

Om van een instelling die een historischen groei vertegenwoordigt, te vragen dat zij dienst doet om de voorrechten te vernietigen die zij tracht te ontwikkelen — dat is hetzelfde als zichzelf onbekwaam verklaren om te begrijpen wat een historische groei is in het leven der maatschappijen, dat is de miskenning van dezen algemeenen regel der geheele organische natuur, dat *nieuwe funkties, nieuwe organen vereischen* en dat zij ze zelven moeten uitwerken; doch het is tevens de erkenning dat men te lui en te vreesachtig is van geest om in een nieuwe richting, die opgelegd is door een nieuwe evolutie, te denken.

De geheele geschiedenis is daar om deze waarheid te bewijzen, dat telkens als nieuwe sociale lagen aktiviteit en intelligentie begonnen te ontwikkelen zij een scheppende kracht trachtten te ontplooien op het domein van een ekonomische produktie, hun eigen belang en dat der maatschappij in 't algemeen nastrevende — *zij nieuwe vormen van politieke organisatie wisten te vinden* en deze nieuwe politieke vormen stonden de nieuwe lagen toe door hun individualiteit het tijdvak te kenmerken dat zij inwijdden. Kan een *sociale* revolutie uitzondering maken op dezen regel? Kan zij deze scheppende aktiviteit missen?

Zoo wijst de opstand der Kommune in de XIIe eeuw (in Italië in de XIe) en de afschaffing der lijfeigenschap in deze kommunes die zich vrij maakten van den bisschop, den feodalen baron en den koning, op de opkomst van een nieuwe klasse in

de geschiedenis. En deze klasse — wij hebben het in onze voorafgaande studie gezien — schept terwijl zij werkt aan haar vrijmaking weldra een geheel nieuwe beschaving, tegelijkertijd met de instellingen die haar toestaan haar te ontwikkelen.

De handwerksman neemt de plaats in van den boer. Hij wordt een vrij man en onder de bescherming van de muren zijner Kommune geeft hij een krachtigen stoot aan de technische „kunsten" en aan de wetenschap, die weldra met Galilei een nieuw tijdvak opende voor den vrijgemaakten menschelijken geest. Geholpen door denkers en artisten die niets liever vragen dan om hun intellektualiteit te kunnen ontplooien in de nieuwe banen der intellektueele vrijheid, ontdekt de mensch opnieuw de exakte wetenschappen en de wijsbegeerte van het oude Griekenland, vergeten en verloren in den nacht van het Romeinsche Keizerrijk en van het barbaarsche tijdvak dat het werk van ontbinding van dit rijk voltooide. Hij schept de grootsche architektuur die haarsgelijke niet heeft gevonden, hij ontdekt de middelen en verwerft de noodige stoutmoedigheid om de scheepvaart over de verre zeeën te ontwikkelen. Hij opent het tijdvak der Renaissance met zijn humanistisch program.

Welnu zouden onze voorouders al die wonderen ooit kunnen hebben vervullen als zij zich vreesachtig hadden vastgeklampt aan de instellingen die in Europa bestonden van de Ve tot de XIIe eeuw? Overblijfselen van de cesareaansche vormen van het Romeinsche Keizerrijk, gemengd met theokratische vormen uit het Oosten ingevoerd, verstikten deze stervende instellingen van een slaafsch verleden den levenmakenden federatieven geest en met vol respekt voor de individualiteit, die de zoogenaamde „barbaren" — Skandinaviërs, Galliërs, Saksers en Slaven — hadden meegebracht. Moest de mensch die zich trachtte te bevrijden zich krampachtig vastklemmen aan die rotheid, zooals de woordvoerders der arbeidersmassa's het heden ten dage doen?

Natuurlijk niet. Ook trachtten de burgers der bevrijde steden dadelijk, van den eersten dag af aan, nieuwe instellingen te scheppen binnen den kring hunner versterkte steden door hun „eedgenootschappen", d. w. z. door den wederzijdschen eed. Zij vroe-

gen de organisatie der verschillende elementen van de stad aan de parochie, erkend als onafhankelijke, soevereine eenheid, aan de straat en aan de „wijk" of aan de „sektie" (de federaties der straten) en anderzijds aan de gilde, die eveneens onafhankelijk was; aan de georganiseerde en soevereine kunsten (die bij gevolg elk haar „rechtspraak", haar banier en haar militie hadden) en eindelijk aan het *forum*, aan de volksvergadering die de federatie der parochies en gilden vertegenwoordigde.

Een geheele reeks instellingen, vlak staande tegenover den geest van den Romeinschen staat en van den theokratischen staat van het oosten werden op die wijze ontwikkeld in den loop der drie of vier volgende eeuwen.

Wie zou er een oogenblik aan kunnen twijfelen dat dit *nieuwe instellingen* waren, ontspruitende uit het federatief beginsel en met eerbiediging van de individualiteit die aan de Kommunes der middeneeuwen toestonden de rijke beschaving, de kunsten en de wetenschap te midden der duisternis van het tijdperk te ontwikkelen, die wij in de XVe eeuw aantreffen?

Alleen is dit mogelijk als men liever het leven der vrije kommunes van dat tijdvak ontkent, zooals onze staatsvoorstanders, waardige leerlingen van de verstompende staatsscholen, doen.

XII.

De moderne konstitutioneele staat.

Evenzoo was het met de industrieele en koopmansbourgoisie. Door oorzaken die wij vroeger behandelden in de studie over de Historische rol van den staat (Mongoolsche, Turksche, Moorsche invallen en oorzaken van inwendig verval der kommunes), was het den koninklijken militairen staat gelukt zich in Europa te vestigen in den loop der XVIe, XVII en XVIIIe eeuw op de puinhoopen van de vrije Kommunes. Maar na meer dan twee eeuwen geleefd te hebben onder dit stelsel, deed de industrieele en intellektueele bourgeoisie — eerst in Engeland tegen 1648 en 140 jaar later in Frankrijk — een nieuwe schrede voorwaarts. Zij

begreep dat het haar absoluut onmogelijk zou zijn de industrieele kommercieele en intellektueele ontwikkeling te bereiken — haar wereldontwikkeling die zij reeds voorzag — als de menschelijke kudden bleven onder de heerschappij van een bureaukratie die rondom het paleis toenam waar een Lodewijk XIV kon zeggen: De staat ben Ik! Sinds Montesquieu begrepen de denkers der bourgeoisie — en daar waren er uitstekende onder — dat de industrie, de handel, de opvoeding, de wetenschap, de techniek, de kunsten, de maatschappelijke moraal nooit de hoogte van ontwikkeling zouden kunnen bereiken waartoe zij in staat waren en dat de massa's nooit uit de vreeselijke ellende zouden geraken waarin zij zich hadden laten brengen zoolang het lot der volkeren zou blijven in de handen van een camarilla en van de geestelijkheid: zoolang de staat — meester der verleden en toekomstige voorrechten — in de handen zou blijven van de kerk en het hof met haar mannelijke en vrouwelijke gunstelingen.

Wat deed de Engelsche en Fransche bourgeoisie zoodra de krachten het haar toelieten? Beperkten zij zich tot een eenvoudige verandering van dynastie, van regeerders? Stelden zij zich tevreden met de vervanging van den koning door een staat van koninklijke kreatie? Natuurlijk niet!

Hun mannen van aktie gaven er de voorkeur aan de massa te slepen in groote ekonomische revoluties liever dan altijd te blijven in het stilstaand moeras van een absolnut koningschap. En door deze revoluties werden de politieke instellingen die zich onder het koninklijke absolutisme geheel hadden ontwikkeld, totaal veranderd.

Zij meenden eerst dat het voldoende zou zijn het koningschap en zijn omgeving tot niets te herleiden en de macht uit de handen der lieden van het koninklijk paleis en van de kerk te brengen in die der vertegenwoordigers van hetgeen zij noemden den Derden Stand. Maar zij bemerkten weldra dat dit niet voldoende zou zijn, daar men het geheele oude stelsel moest omverhalen, dat men den maatschappelijken bouw van den grond af moest veranderen. En terwijl zij voor zich de geduchte krachten zagen van

het koningschap dat zich geenszins wilde laten vervallen verklaren, aarzelden zij niet de hartstochten, de woede der armen te ontketenen tegen de heeren en priesters en hun hun eigendommen, de voornaamste bron van hun macht, te ontnemen.

— „En toch", zal men ons ongetwijfeld toevoegen, „trachtten zij niet den staat te vernietigen. Zij kwamen daartegen met alle kracht op, toen zij bemerkten dat het volk te ver wilde gaan en den staat afschaffen, om in de plaats te stellen de Kommune en de gefedereerde sekties en een geheel nieuwe ekonomische organisatie."

— Dit is zoo. Maar de Engelsche en Fransche bourgeoisie trachtte geenszins die instellingen te vernietigen die haar moesten toestaan voorrechten te *hunner* gunste te scheppen. Zij wilden zichzelven alleen stellen in de plaats van adel een geestelijkheid en genieten van voorrechten. Bij gevolg konden de bourgeois niet aansturen op de verwoesting van den staat. De instelling die dienst had gedaan om de kerk en den adel te verrijken, moest blijven bestaan.

Zij moest nu de bourgeoisie toelaten zich op haar beurt te verrijken — door wel is waar nieuwe wegen van verrijking te openen door de ontwikkeling van industrie en wetenschap, door de kennis te verspreiden, door den vrijgemaakten arbeid in te voeren — maar altijd door den nationalen arbeid ter wille te maken ten einde zichzelven vóór alle dingen te verrijken, zooals zij tot nu toe den adel en de kerk hadden verrijkt.

Erfgename van de gevestigde voorrechten trachtte de bourgeoisie natuurlijk niet om den staat omver te halen. Integendeel, zij werkte om de macht van den staat te vergrooten, om zijn funkties uit te breiden, wetende dat zij en haar kinderen vooral de ambtenaren zou leveren en van de voorrechten zouden profiteeren.

Slechts het volk of liever een deel des volks — degenen die Desmoulins noemde de personen „die over Marat heengaan" — wilde de vrijmaking zonder te trachten eenige laag der maatschappij aan zijn exploitatie of beheer te onderwerpen. Zij be-

gonnen werkelijk de grondslagen te ontwerpen van een nieuwe organisatie, die in de plaats moest komen van den staat.

En daar deze decentralisatie nog niet voldoende was in de groote steden, werd zij verder gedreven, tot aan de sektie toe.

Gedurende de revolutie van 1789 zag men een treffend verschijnsel.

Daar de Nationale Vergadering noodzakelijk was samengesteld uit vertegenwoordigers van het verleden, gekant daartegen dat de revolutie zou winnen in diepte en vooral dat de volksmassa werkelijk de vrijheid zou verkrijgen, waren het de Kommunes die voorwaarts dreven. Een stedelijke revolutie had sinds 1789 plaats, zooals het zoo goed is aangetoond door Michelet en Aulard. En omdat een revolutie niet gemaakt wordt door dekreten, omdat op de plaatsen waar de balans der machten in de maatschappij moet worden omvergeworpen, waren het de duizenden dorps- en stadgemeenten die zich belastten met de afschaffing der feodale rechten in die plaatsen. Vóórdat de Vergadering besloot dit in beginsel te proklameeren op 4 Augustus 1789 en vóórdat zij het *in werkelijkheid* proklameerde vier jaar later na het verjagen der Girondijnen, handelden de gemeentebesturen in sommige deelen van Frankrijk reeds in dien zin.

Maar de gemeentebesturen en vooral de vooruitstrevende sekties der groote steden beperkten zich daartoe niet. Toen de Nationale Vergadering besloot tot de konfiskatie der goederen van de geestelijkheid en tot den verkoop dezer goederen, had de staat geen mechanisme om deze beslissing ten uitvoer te brengen. En toen waren het de Kommunes en in de groote steden de sekties, die zich aanboden om de geduchte revolutionaire overdracht der fortuinen te verwerkelijken. Zij alleen waren in staat zich daarmede te belasten en *zij vervulden die taak dan ook werkelijk.*

Maar waar men den opbouwenden geest des volks nog beter kon zien, buiten den staat om, dat was toen in 1792 de oorlog begon. Toen de gewapende strijd een kwestie op leven en dood werd voor de revolutie, toen Frankrijk door de vreemdelingen

werd overstroomd, geroepen door het koningschap en men het *onmogelijke* moest doen, nl. deze vreemdelingen van het grondgebied te verjagen zonder daarvoor een leger of republikeinsche officieren te hebben — waren het de sekties en Kommunes die zich belastten met deze groote funktie, waarvoor de staat zelf niet het noodzakelijke mechanisme bezat: het inschrijven der vrijwilligers, d. w. z. het *kiezen der menschen*, het besluiten wien onder hen die zich aanboden, men schoenen, brood, een geweer, kogels en kruit moest geven, want op dit moeilijkste oogenblik *ontbrak* alles aan de republikeinen: brood zoowel als lood, geweren zoowel als schoenen en kleeren.

Wie zal ook in werkelijkheid de mannen kennen die zich aanmeldden als vrijwilligers? wie zich verzekeren dat de vrijwilliger, na „lood, brood en ijzer" ontvangen te hebben, het geweer niet zal wegwerpen bij de eerste gelegenheid de beste of zich niet zal voegen bij de royalistische benden?

Wie zal er zich bezig mee houden leder en laken te vinden? de kleeren te naaien, de kelders uit te krabben om salpeter te hebben? Wie eindelijk zal den vrijwilliger de waarheid zeggen over de vorderingen der revolutie in zijn geboorteplaats en over de intrigues der kontra-revolutionairen, terwijl hij aan de grenzen zal zijn? Wie hem met heilig vuur inspireeren zonder hetwelk men het onmogelijke niet doet, geen overwinningen behaalt? Het waren de sekties en de kommunes die dit heele geduchte werk vervulden. De staatsgeschiedschrijvers konden het loochenen. maar het Fransche volk heeft er de herinnering van bewaard: het volk heeft het ons geleerd.

Zouden de Bastille en de Tuileriën ooit zijn genomen zonder deze poging van het volk — van onbekenden? Zouden de republikeinen den vijand hebben verjaagd en het koningschap en het feodalisme afgeschaft, als zij niet hadden begrepen — zonder het misschien in deze woorden uit te drukken — dat *voor een nieuwe fase van sociaal leven een organisme noodig is dat dient om haar te ontplooien?* en als zij dit organisme in de kommune hadden gevonden, in haar toewijding, in de bedrijvigheid van haar revolutionaire sekties, bijna onafhankelijk van de kommune en

onderling verbonden door voorloopige komitees, telkens in 't leven geroepen als de gebeurtenissen de noodzakelijkheid ervan aangaven?

XIII.

Is het verstandig den hedendaagschen staat omver te halen?

Het is dus absolunt noodzakelijk dat de massa, die alles voortbrengt zonder te worden toegelaten tot de regeling van het verbruik van hetgeen zij voortbrengen, de middelen vindt ter harer bevrijding die haar in staat stellen haar scheppende kracht te ontplooien en zelven de nieuwe gelijkheidsvormen uit te werken voor verbruik en voortbrenging.

De staat en de nationale vertegenwoordiging kunnen die vormen niet vinden. Het *leven* zelf van den verbruiker en den voortbrenger, zijn verstand, zijn organisatiegeest moeten ze vinden en volmaken door hun aanpassing aan de dagelijksche behoeften des levens.

Hetzelfde geldt voor de vormen der politieke organisatie. Om zich vrij te maken van de exploitatie die zij ondergaan onder de voogdijschap van den staat, kan de massa niet blijven, onder de heerschappij van de vormen die de ontplooiing van het volksinitiatief verhinderen. Deze werden uitgewerkt door de regeeringen om de slavernij des volks te vereeuwigen, *ten einde te beletten dat hun scheppende kracht zich ontplooit* en de instellngen van wederzijdsch dienstbetoon zich uitwerken op den grondslag der gelijkheid. Nieuwe vormen moeten gevonden worden om het tegenovergestelde doel te dienen.

Maar als men erkent dat de klasse der voortbrengers om de vormen van verbruik en voortbrenging te kunnen veranderen, de politieke vormen der organisatie van de maatschappij zal moeten veranderen — dan ziet men dadelijk hoe averechts verkeerd het is den tegenwoordigen *bourgeois-staat* te wapenen

met die geduchte kracht die hem het beheer geeft van de groote ekonomische monopolies — industrieele zoowel als die van koopmansruil — boven de politieke voorrechten die hij reeds bezit.

Laat ons niet spreken van een staat der verbeelding, waarin een regeering samengesteld uit engelen, neergedaald uit den hemel ter wille van de diskussie, de vijand zou zijn van de machten waarmede men hem gewapend zou hebben. Deze utopieën te maken dat is het leiden der revolutie op de klippen waarop zij noodzakelijk schipbreuk zal lijden. Men moet *den hedendaagschen bourgeois-staat nemen zooals hij is* en zich afvragen of het verstandig is *deze instelling* met een steeds geduchter macht te wapenen?

Is het verstandig om aan de instelling die op dit oogenblik bestaat om den arbeider in slavernij te houden — want wie zou in twijfel trekken dat dit de voornaamste funktie van den staat is? — het bezit te geven van een groot spoorwegnet? Is het verstandig daaraan te verleenen het monopolie van alkoholische dranken, of van tabak, suiker enz. alsook van het krediet, van de banken — bovendien dat der justitie, van het onderwijs, van de verdediging van het grondgebied en van de koloniale plundering?

Te hopen dat dit werktuig van verdrukking, op die wijze bemachtigd, een werktuig van revolutie wordt, dat is de miskenning van hetgeen de geschiedenis ons leert aangaande den sleurgeest van alle bureaukratie en van de weerstandsmacht der instellingen. Vervalt men zoo niet in de dwaling die men den revolutionairen verwijt, nl. de dwaling zich te verbeelden dat het voldoende is om een koning weg te jagen ten einde een republiek te hebben of een socialistischen diktator te benoemen ten einde het kollektivisme ingevoerd te krijgen?

Overigens heeft men niet zeer onlangs — in 1905 en 1906 in Rusland — het gevaar kunnen zien dat schuilde in het wapenen van een reaktionairen staat met de macht die hem de spoorwegen en alle soorten van monopolies verleenen?

Toen de regeering van Lodewijk XVI, staande voor het bankroet, moest kapituleeren voor de bourgeoisie die de konstitutie

wilde, toen de dynastie in Mantsjoerije zich gedwongen zag afstand te doen van de regeering, daar zij geen millioenen heeft kunnen leenen ter bestrijding der republikeinen — kon de dynastie der Romanoff's in wanhoop staande voor de revolutie die in 1905 triomfeerde, gemakkelijk geld vinden om in 1906 twaalf honderd millioen van Frankrijk te leenen. En toen eenige leden der Russische Doema een manifest de wereld inslingerde om aan de vreemde financiers te zeggen: Leent niets, de Russische staat slaat bankroet, toen antwoordden deze beter ingelichte financiers: „maar als gij aan uw staat 60.000 kilometer spoorwegen, gekocht van de maatschappijen die ze lieten aanleggen, hebt gegeven, als gij hem het geduchte monopolie van alkoholische dranken hebt gegeven, dan vreezen wij niet voor een bankroet. Het is niet een monarchie van Lodewijk XVI die niets bezat!"

En zij leenden de 1200 millioen!

Welnu de radikalen en socialisten van heden werken aan de vermeerdering van het kapitaal, dat de moderne bourgeois-staten bezitten. En zij hebben zich niet eens de moeite gegeven — zooals wij eens Engelsche koöperatiemannen vroegen — om te bespreken of er geen middel bestond om de spoorwegen direkt in handen te stellen van de spoorwegvereenigingen ten einde de onderneming vrij te maken van het kapitalistische juk in plaats van een nieuwen kapitalist, den staat, die veel gevaarlijker is dan de bourgeois-maatschappij, in het leven te roepen.

Maar neen, de zoogenaamde intellektueele staatsaanhangers hebben op de school niets anders geleerd dan het geloof aan een reddenden, almachtigen staat en zij hebben zelfs nooit willen luisteren naar hen die hun „poedel"toeriepen, toen zij, gehypnotiseerd door den kapitalistischen staat en het staats-kollektivisme van Vidal, dat zij weer in het leven terugriepen onder den naam van „wetenschappelijk socialisme", opmarcheerden.

Men kan het resultaat niet alleen zien in oogenblikken van krisis, zooals in Rusland maar elken dag in Europa. Waar de spoorwegen een publieke dienst van den staat zijn, daar is het voldoende voor de regeering, dat zij zich bedreigd gevoelt door een werkstaking, om een dekreet van twee regels uit te vaardigen ter „mobilisatie" van alle spoorwegarbeiders.

Van dat oogenblik wordt de staking een daad van oproer. Het neerschieten der stakende spoorwegmannen is geen handeling van beleefdheid jegens de plutokratie, zij wordt een daad van toewijding aan het vaderland.

Hetzelfde geldt van de mijnen, van de groote fabrieken waar men oorlogsmateriaal fabriceert, staalfabrieken en zelfs van de voeding. En op die wijze vormt zich in de maatschappij een geheel nieuwe opvatting (neutraliteit), niet alleen bij de bourgeois maar ook bij de arbeiders.

De exploitatie van den arbeid, wel verre van beperkt te worden, staat onder voortdurende bescherming van de wet. Zij wordt een instelling evenals de staat zelf. Zij wordt een deel der Konstitutie evenals de lijfeigenschap het was in Frankrijk tot aan de groote revolutie, of de verdeeling in klassen van boeren, handwerkslieden, kooplieden, met hun vastgestelde plichten tegenover de beide andere klassen, die van adel en geestelijkheid, die men nog in Rusland ziet.

„De plicht om geexploiteerd te worden! — Zietdaar waar wij heengaan met dit staats-kapitalistische denkbeeld.

XIV.

Konklusies.

Men ziet uit het voorafgaande hoe verkeerd het is in den staat slechts een hiërarchische organisatie te zien van ambtenaren, gekozen of benoemd om de verschillende takken van het maatschappelijk leven te beheeren en hun aktie te harmoniseeren en te denken dat het voldoende zal zijn om van personeel te veranderen ten einde de machine te laten werken in elke richting zooals men zulks wil.

Als de historische funktie, de politieke zoowel als de sociale, van den staat daartoe beperkt was geworden, zou hij niet, zooals hij nu doet, alle vrijheid van lokale instellingen vernietigd hebben; hij zou niet de geheele justitie, het geheele onderwijs, den geheelen eeredienst, de kunst, de wetenschap, het

leger, enz. hebben gecentraliseerd; hij zou niet de belasting hebben ter hand genomen zooals hij nu doet in het belang der rijken en om de armen altijd onder het peil te houden van de „armoede-lijn", zooals de jonge Engelsche ekonomisten het uitdrukken; hij zou niet, zooals hij nu doet, het monopolie hebben ter hand genomen om den rijken toe te staan dat zij alle vermeerdering van rijkdom, die te danken is aan de vorderingen van de techniek en de wetenschap, opslorpen.

Neen, de staat is veel meer dan de organisatie eener administratie met het doel, zooals men het leert aan de universiteiten, de „harmonie" te vestigen in de maatschappij. Hij is een organisatie, uitgewerkt en langzaam vervolmaakt in den loop van drie eeuwen, ten einde de rechten, door sommige klassen verkregen te handhaven, ten einde te profiteeren van den arbeid der nijvere massa, ten einde deze rechten uit te breiden en er nieuwe te scheppen, die leiden tot nieuwe indeeling der burgers, door de wetgeving verarmd, tegenover groepen van individuen, die beladen zijn met de gunsten der regeeringshiërarchie. Dat is het werkelijke wezen van den staat. Al de rest zijn slechts woorden die de staat zelf aan het volk heeft laten leeren en die men uit traagheid herhaalt, zonder ze nader te ontleden: woorden even leugenachtig als die welke de kerk leert om haar dorst naar macht, rijkdom en nog eens macht te dekken.

Het is tijd echter om deze woorden te onderwerpen aan een ernstige kritiek en zich af te vragen waaruit die overdreven bewondering der radikalen uit de XIXe eeuw en van hun socialistische nakomelingen voor een almachtigen staat voortkomt. Men zou dan zien dat deze bovenal ontspruit uit de valsche voorstelling die men zich in 't algemeen maakt van de Jakobijnen der Groote Revolutie — van de legende die gevormd is of liever die gemaakt werd rondom de Jakobijnenklub. Want aan die klub en haar vertakkingen in de provincie hebben de bourgeois-geschiedschrijvers der revolutie — met uitzondering van Michelet — al de roem toegekend van de groote beginselen door de revolutie verkondigd en van den vreeselijken strijd dien zij had te voeren tegen het koningschap en de koningsgezinden.

Het is hoog tijd deze legende op haar goede plaats te zetten, onder de andere legenden van de kerk en van den staat. Men begint te bemerken dat de Jakobijnenklub was de klub — niet van het volk maar van de bourgeoisie, die aan de regeering en aan het fortuin kwam; niet zoozeer van de revolutie als van hen die ervan wisten te profiteeren. nl alle groote oogenblikken stond zij in de voorhoede der revolutie; zij beperkte er zich altijd toe om de dreigende golven te kanaliseeren, ze te leiden in de banen van den staat, ze te vernietigen, door de stoutmoedige elementen te dooden, die verder gingen dan de inzichten der bourgeoisie die zij vertegenwoordigde.

Broeiplaats van ambtenaren, die zij in groot aantal verschafte aan elke nieuwe schrede voorwaarts, gedaan door de revolutie (10 Augustus—31 Mei) werd de Jakobijnenklub *de vesting den bourgeoisie, die aan de regeering was gekomen tegenover de gelijkheidsneigingen.* Juist daarom is zij zoo verheerlijkt door de meeste geschiedschrijvers, omdat zij het volk heeft kunnen beletten om te gaan wandelen op den egalitairen en kommunistischen weg.

Men moet zeggen dat deze klub een goed omschreven ideaal bezat, het was de almachtige staat die in zijn boezem geen lokale macht duldde zooals een soevereine kommune, geen beroepsmacht zooals de gilden, geen wil behalve dien der Jakobijnen van de Konventie — wat noodzakelijk en onvermijdelijk leidde tot de diktatuur van het politie-komitee der algemeene veiligheid en ook noodzakelijk tot de diktatuur van het konsulaat, van het keizerschap.

Daarom verbraken de Jakobijnen de kracht der gemeenten en bovenal die van Parijs en zijn sekties (na ze vervormd te hebben tot eenvoudige politiebureaux, staande onder de bevelen van het komitee van veiligheid).

Daarom deden zij den oorlog aan de kerk aan — terwijl zij trachtte een geestelijkheid en eeredienst te handhaven; daarom lieten zij geen schaduw over van provinciale onafhankelijkheid, geen schaduw ook van een funktioneele onafhankelijkheid in de

organisatie der beroepen, in het onderwijs, in de wetenschappelijke onderzoekingen, in de kunst.

„De staat ben ik!" van Lodewijk XIV was slechts kinderspel in vergelijking van den „Staat zijn Wij" van de Jakobijnen. Hij was de oplossing van het geheele nationale leven, gekoncentreerd in een piramide van ambtenaren.

En dit alles moest dienst doen om een zekere klasse van burgers te verrijken en terzelfder tijd de heele rest — d. w. z. de natie behalve deze bevoorrechten — in armoede te laten. Een armoede die niet de absolute berooving, de bedelarij, zou zijn zooals onder het oude regiem — uitgehongerde bedelaars zijn niet de arbeiders waaraan de bourgeois behoefte hebben — maar een armoede die den mensch noodzaakt zijn arbeidskracht te verkoopen aan dengenen die hem wil exploiteeren en haar te verkoopen voor een prijs die den mensch slechts bij uitzondering uit den staat van loontrekkend proletariër laat komen.

Zietdaar het ideaal van den Jakobijnenstaat. Leest de geheele letterkunde uit dien tijd — behalve de geschriften van hen die men noemde Enrage's (de dollen), de anarchisten en die men guillotineerde of op een andere wijze om die reden uit den weg ruimde en gij zult zien dat dit juist het ideaal was der Jakobijnen.

Maar dan bestaat er reden zich af te vragen hoe het komt dat de socialisten uit de tweede helft der XIXe eeuw het ideaal hebben opgevat van den Jakobijnenstaat, terwijl dit ideaal uit bourgeois-oogpunt is gevormd in direkte tegenstelling tegen de egalitaire en kommunistische neigingen des volks, die tijdens de revolutie aan 't licht kwamen? Ziethier de verklaring waartoe mijn studies over dit onderwerp mij hebben gebracht en die ik voor de ware houd.

De tusschenschakel tusschen de klub der Jakobijnen van 1793 en de militante étatistische socialisten — Louis Blanc, Cabet, Vidal, Lassalle, de Marxisten — is te vinden in de samenzwering van Babeuf. Niet zonder reden is deze, om zoo te zeggen, heilig verklaard, door de staatssocialisten.

Babeuf, direkte en zuivere afstammeling van de Jakobijnen-

klub van 1793 had dit denkbeeld opgevat, dat een revolutionaire staatsgreep, voorbereid door een samenzwering, in Frankrijk kon brengen tot een *kommunistische diktatuur*. Maar als waar Jakobijn beschouwde hij de kommunistische revolutie als iets wat met dekreten zou kunnen worden afgedaan en zoo kwam hij tot twee andere konklusies: de demokratie zou eerst het kommunisme voorbereiden en dan zal een enkel individu, een diktator, *mits hij den vasten wil heeft de wereld te redden*, het kommunisme kunnen invoeren.

In deze opvatting, overgeplant als een traditie door de geheime genootschappen gedurende de geheele XIXe eeuw, schuilt de oplossing van het raadsel dat tot op onze dagen aan de socialisten toestaat te werken aan de schepping van een almachtigen staat. Het geloof — want het is een artikel van een messiaansch geloof — dat eens een mensch zich zal voordoen die „den vasten wil zal hebben de wereld te redden" door het kommunisme en die „gekomen tot de diktatuur van het proletariaat" het kommunisme zal verwezenlijken door zijn dekreten, heeft gedurende de geheele XIXe eeuw heimelijk voortgeleefd. Men kan op 21 jaren afstand het geloof zien in het Cesarisme van Napoleon III in Frankrijk en den chef der revolutionaire Duitsche socialisten. Lassalle schreef na zijn gesprekken met Bismarck over het vereenigde Duitschand dat het sociaisme in Duitschland zou worden ingevoerd *door een koninklijke dynastie*, maar waarschijnlijk niet door die der Hohenzollern.

Altijd het geloof aan een Messias! Het geloof dat de populariteit uitmaakte van Louis Napoleon na de moordtooneelen van Juni 1848 — datzelfde geloof aan de almacht van een diktatuur, *gekombineerd met de vrees voor groote volksopstanden* — dit is de verklaring van deze tragische tegenspraak die ons de moderne ontwikkeling van het staatssocialisme aanbiedt. Als de vertegenwoordigers van onze leer eenerzijds vragen de vrijmaking van den arbeider van de bourgeois-exploitatie en zij anderzijds werken aan de omverhaling van den staat, die den waren schepper en verdediger der bourgeoisie vertegenwoordigt — dan geschiedt dit omdat zij blijkbaar altijd het geloof hebben

hun Napoleon, hun Bismarck, hun lord Beaconsfield te vinden die eens de vereenigde macht van den staat zal gebruiken om hen te doen opmarcheeren in tegenovergestelde richting van zijn roeping, van zijn geheele mechanisme, van al zijn tradities.

Hij die wil nadenken over de denkbeelden, uiteengezet in deze twee studies over den historischen en den modernen Staat, hij zal een der voornaamste elementen der anarchie begrijpen. Hij zal weldra begrijpen waarom de anarchisten weigeren den Staat op welke wijze dan ook in stand te willen houden en zelven deel te willen uitmaken van de raderen van den Staat. Hij zal zien waarom de anarchisten, de duidelijke strekking van den tijd ten nutte makende om duizenderlei groepeeringen te vormen die trachten zich in de plaats te stellen van den Staat in al de funkties die de Staat had overmeesterd, werken opdat de arbeidersmassa's van den grond zoowel als van de fabriek hun best doen *organisaties te vormen, vol levensvatbaarheid in deze richting,* liever dan er zich er op toe te leggen den bourgeoisstaat te ondermijnen door hem hun krachten en hun intelligentie te brengen.

Hij zal ook begrijpen waarom en hoe de anarchisten op het oog hebben de verwoesting van den staat, overal waar zij kunnen het denkbeeld van territoriale centralisatie en centralisatie der funkties ondermijnende om daartegenover te stellen de onafhankelijkheid van elke lokaliteit en van elke groepeering samengesteld als sociale funktie. En waarom zij de eenheid nastreven in de aktie: niet in de pyramidale hiërarchie, niet in het raam van een Centraal Komitee van een geheime organisatie, maar in de vrije, federatieve groepeering, van het eenvoudige tot het samengestelde.

En hij zal dan begrijpen welke kiemen van nieuw leven zich zullen bevinden in de vrije groepeeringen met volle respekt voor de individualiteit, terwijl de geest van vrijwillige slavernij en messiaansch geloof de plaats zullen afstaan aan den geest van onafhankelijkheid, van willige solidariteit en ontleding der historische en sociale feiten, eindelijk vrijgemaakt van de autoritaire

en half godsdienstige vooroordeelen die de school en de staats-bourgeois letterkunde ons oplegt.

Hij zal ook in de nevelen van een weinig verwijderde toekomst zien wat de mensch eenmaal zal kunnen bereiken, als hij, moe van zijn slavernij, zijn bevrijding zal zoeken in de vrije menschen, die zich solidair betoonen tot een gemeenschappelijk doel, nl. om elkaar wederkeerig door hun kollektieven arbeid zeker minimum van welstand te waarborgen, ten einde het individu toe te staan te werken aan de algeheele ontwikkeling van zijn eigenschappen, van zijn individualiteit en aldus te komen tot zijn individuatie 1) waarover men onlangs zooveel heeft gesproken.

En eindelijk zal hij begrijpen dat de individuatie, d. w. z. de zoo volledig mogelijke ontwikkeling der individualiteit niet bestaat — zooals de bourgeois en hun middelmatigheden leeraren — om de scheppende aktiviteit van den mensch, zijn maatschappelijke neigingen en indrukken van solidariteit af te snijden, ten einde slechts te behouden het bekrompen en ongerijmde individualisme der bourgeoisie, die vergetelheid der maatschappij en den eeredienst van het geisoleerde indivdu in de maatschappij aanraadt.

Hij zal integendeel begrijpen dat het juist de *maatschappelijke neigingen* en de *kollektieve schepping* zijn, als zij hun vrije uiting hebben gekregen, die het individu toestaan zijn volle ontwikkeling bereiken en te effenen tot de hoogten waartoe tot nu toe alleen de groote genieën zich hebben weten te verheffen in eenige schoone scheppingen der kunst.

---

1) Dif is een nieuw gemaakt woord, wat blijkens het vervolg wil zeggen de zoo volledig mogelijke ontwikkeling van de individualiteit.

INHOUD.

Blz.

